

Det var en gang et familiesenter

Ansattes refleksjoner over utfordringer i arbeidet med foreldre og barn i et kommunalt familiesenter.

- Så fine dei er! sa Andungen
- Kva? sa Bollefisen. - Kven?
- Du og Holesnusken vel. De er jo raude i kinna begge to
- Høh, sa Holesnusken. - Vi held på med ein leik. Vi opnar munnen kvar vår gong og seier ting.
- Lagar de ei overrasking og? sa Andungen
- Ja, sa Bollefisen. - Vi sat og opna munnen kvar vår gong, og så spratt det ut en flott ide. Berre vent til marsipanfesten begynner. I år kjem den til å bli heilt spesiell.

Fra Dustefjerten og den store marsipanfesten av Rune Belsvik

Berit Edvarda Nonskar

Masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis.

Diakonhjemmet høgskole april 2011

Forord

Mange har bidratt til at denne masteroppgaven nå kan innleveres.

Jeg ønsker først og fremst å takke de ansatte på familiesentret; Liv, Ingeborg, Marit, Lisbeth, Elisabeth, Rita, Wenche, Kirsti og Kirsti, Nina Karin og Anne Grete. Kirsten må få en spesiell takk i og med at det er takket være henne dette prosjektet ble påbegynt. Noen har sluttet og noen er kommet til underveis. Felles er at alle har bidratt til prosjektet med sin unike stemme som til sammen er blitt familiesentrets stemme.

Jeg vil også takke sjefen min, Svein Kolstad, fordi han har trodd på tanken om et familiesenter, trodd på meg, og bidratt til at prosjektet kunne realiseres. Det samme har RBUP Nord, Universitet i Tromsø gjort. Prosjektmidler, slik at jeg fikk skrevet ferdig nå mot slutten, har vært avgjørende. Tusen takk. Jeg vil også takke Rana Bibliotek for veldig god service.

Min veileder gjennom fire år og ekstern veiler på prosjektet, Anne Hedvig Vedeler, har ikke bare betydd mye for prosjektet, men er på så mange måter spesielt viktig for meg profesjonelt og personlig.

Kirsten Costain Schou, min veileder på masteroppgaven, tusen takk. Uten deg hadde det ikke blitt noe prosjekt, det kan jeg bare si. Konstruktiv kritikk, og at du har trodd på prosjektet har betydd alt. Takk til Anne Øfsti som har støttet opp om valget av aksjonsforskning, og til Jim Sheean for at du forsto hva jeg snakket om, og støttet meg på mine valg. Takk til Tone for samtaler, notater, og for at vi var to. Takk til PPU-gruppa mi, og til veileder Gunnar Nodland. Takk også til studieturgruppa og Anneli og Ann-Ritha for utrolig fint opphold i Tromsø i Tom Andersens fotspor.

Til allerbeste Ingridmor, og Sveinung, kjæresten min, leser, redigerer og min beste venn, tusen takk for at eg får vær i lag med dokker. Takk til broren min for mange fredagstelefoner, og til moren min – mater familas.

Tilslutt vil jeg si at Zappa, verdens beste lytter og oppmuntrer, kanskje har vært den viktigste til at jeg kom i mål med dette. Og at jeg ikke har vært så verst selv heller.

Mo i Rana, april 2011

Berit Nonskar

Sammendrag

Denne oppgaven omhandler et samarbeidsprosjekt mellom de ansatte i et kommunalt familiesenter og undertegnede. Familiesentret baserte seg ved oppstart i 2003 på ”familiesentertanken” i Norge. Ønsket var etter nesten åtte års drift, å få kartlagt det arbeidet som er gjort og gjøres i dag ut fra et ønske om å se hovedlinjene i den videre utviklingen. Arbeidstittelen har vært; Tverrfaglig arbeid på familiesentret: Ulike fagfolks refleksjoner på sentrale utfordringer i deres møter med foreldre og barn.

I og med at utvikling av familiearbeid og å etablere en refleksiv praksis i familiesentret framkom som ønskemål for prosjektet, ble det de ansatte i sentret som ble medforskere. Aksjonsforskning ble valgt som tilnæringsmåte. Det betyr at det har vært forsket med de ansatte og ikke på de ansatte. De har gjennom brev og refleksjoner gitt uttrykk for sine tanker om det arbeidet som gjøres, kommet med innspill og korrigeringer på mine refleksjoner og teoretiske tilnærming, og gjennom dialog kommet med nye tanker om utvikling av sentret.

Studien har vist at familiesentret ikke har reflektert nok rundt begrep som lå til grunn og fremdeles ligger til grunn for arbeidet som gjøres, begrep som mestring, foreldreveiledning og lavterskeltilbud. Ved gå nærmere inn i brev og refleksjoner med de ansatte, og se nærmere på begrepene, framkommer det at familiearbeid generelt og familiesentret spesielt med fordel kan bringe de minste barnas stemme mer inn i samtalen. Sentret har også behov for å løsrive seg fra trange forestillinger om ekspertrollen. Dette kan gjøres ved å utvikle en filosofisk tankegang gjennom refleksjonsstrukturer, dialog og veiledning. Denne prosessen er allerede kommet i gang.

Antall ord i oppgaven: 27 568

Veileder: Kirsten Costain Schou

Ekstern veileder: Anne Hedvig Vedeler

Innhold

1.	Innledning og bakgrunn for valg av tema.....	1
1.1	Historikk.....	1
1.2	Opptrappingsplan for psykisk helse.....	2
1.3	Etablering av et Familiesenter.....	4
1.4	Tanken om et masterprosjekt.....	5
2.	Teoretisk referanseramme.....	7
2.1	Faglig ståsted for arbeidet i Familiesentret.....	7
2.2	Min for forståelse.....	9
2.3	Annen forskning.....	11
3.	Prosjektets vitenskapelige forståelsesramme.....	12
3.1	Vitenskap.....	12
3.2	Paradigme og paradigmeskifte.....	14
3.3	Sosialkonstruksjonismen.....	14
3.4	Kvalitativ metode.....	17
4.	Forskningstilnærming og forskningsmessige overveielser.....	18
4.1	Aksjonsforskning.....	19
4.2	Responsivt aksjonsforskningsdesign.....	21
4.2.1	<i>Data samles inn og systemiseres</i>	22
4.2.2	<i>Analyse av data</i>	24
4.2.3	<i>Tilrettelegge forandringer</i>	27
4.3	Utvalg.....	27
4.4	Overveielser rundt forskningsetikk og gyldighet.....	27
5.	Praktisk gjennomføring av forskningsprosessen.....	30
5.1	Planleggingsfasen.....	30
5.2	Brevene.....	31
5.3	Tematisering av brev.....	32
5.4	Refleksjonsdag.....	33
6.	Familiesentrets utfordringer, refleksjon og teoretisk tilnærming.....	33
6.1	Å lykkes.....	34
6.1.1	<i>Refleksjon rundt og teoretisk tilnærming til tema "Å lykkes".</i>	37
6.2	For lett – for vanskelig.....	44
6.2.1	<i>Refleksjon rundt og teoretisk tilnærming til tema "For lett – for vanskelig".</i>	48
6.3	Relasjon.....	52
6.3.1	<i>Refleksjon rundt og teoretisk tilnærming til tema "Relasjon".</i>	54
6.4	Kultur.....	63
6.4.1	<i>Refleksjon rundt og teoretisk tilnærming til tema kultur.</i>	65
7.	Avsluttende refleksjon.....	71
	Litteratur.....	75
	Nettsted.....	81

1. Innledning og bakgrunn for valg av tema.

Det var en gang en tanke om et familiesenter....

Tanken om å skape et kommunalt tilbud for foreldre og barn av psykososial karakter ble skapt allerede på slutten av nittitallet. Ennå da visste vi ikke at det ville bli det vi i dag kaller Rana familiesenter. Sentret hadde sin spede oppstart høsten 2003, og har vært drevet nå i nesten åtte år. Utgangspunktet for masterprosjektet er at jeg har fått være med på å utvikle dette kommunale familiesentret som leder. Jeg har fått være med fra starten på familiesentertanken i Norge der ingen visste hva et slikt arbeid skulle inneholde, og fram til i dag. I evalueringsrapporten for familiesenter i Norge defineres et familiesenter som:

”En kommunalt tverrfaglig- og lokalsamfunnsorientert primærtjeneste, støttet av en fleksibel og lydhør spesialisttjeneste.” (Haugland m.fl 2006 s.12)

Retningsgivende for utviklingen av det arbeidet som gjøres i familiesentret i Rana i dag er til dels statlige føringer (kap 1), til dels teori rundt barns utvikling og foreldreskap (kap 2), kommunale tilpasninger, og til dels de ansattes kunnskap og personlige preferanser rundt arbeid med barn og foreldre. Dette har medført at det lenge har vært mitt mål å få kartlagt det arbeidet vi gjør i dag ut fra et ønske om å se hovedlinjene i den videre utviklingen.

I starten på mitt prosjekt brukte jeg mye tid på å finne en forskningsmetode som kunne ivareta mitt ønske. Valget falt til slutt på aksjonsforskning. En av mine medstudenter sa tidlig i masterstudiet at jeg var barsk som valgte aksjonsforskning, spesielt fordi aksjonsforskning ble lite omtalt i studiet, og jeg ville bli alene om et slikt valg. Jeg husker jeg tenkte meg om, og svarte at det var omvendt - den valgte meg. Jeg ønsket å ta denne masterutdanningen fordi jeg vil utvikle egen tjeneste i samarbeid med de ansatte i familiesentret, og da fant aksjonsforskningen meg.

1.1 Historikk

I 1994 kom jeg tilbake til helsesøstertjenesten i Rana etter ni års fravær. Lite var forandret på disse ni årene. Helsesøstertjenesten har alltid vært en traust tjeneste som ikke lar seg forandre av ulike strømninger, men i de nærmeste årene forut hadde det skjedd mye i ulike forskermiljø som satte fokus på barn og foreldre på en annen måte enn tidligere. I 1995 tiltrådte Grete Berget stillingen som barne- og familieminister, og

statlige føringer forandret seg fra at helsesøstrene burde drive med rådgiving, til at vi måtte innta en mer veiledende holdning (bl.a i Hundeide 1996). Dette fordi foreldre behøvde veiledning i det å være foreldre (ibid). Mitt fokus ble også preget av at jeg fra høsten 94 til vår 96 deltok på en tverrfaglig, kommunalt igangsatt utdanning i familierterapi.

I og med det økte fokuset på foreldrerollen (ibid), så vi også at vi manglet tiltak i forhold til psykososial problematikk i familien. Vi mente å se at på det somatiske feltet hadde vi tiltak gjennom spesialisthelsetjenesten, mens vi i forhold til psykososiale problem var uten tilbud. Det var ikke hjelp fra barnevern, PPT eller BUP disse familiene behøvde. Ofte var det slik at foreldrene av ulike grunner hadde utfordringer med det å være foreldre. De tiltakene som da fantes var avlastning og barnehagetilbud. Begge deler var gode tiltak, men foreldre fikk i liten grad øvelse i å være foreldre uten barna til stede. Slik vi så det, ble behovet for å utvikle et foreldreveiledningstiltak stadig større.

1.2 Opptappingsplan for psykisk helse

I 1998 la regjeringen frem St. prp. nr. 63 (1997-98) Om opptappingsplan for psykisk helse 1999 - 2006 som er en direkte oppfølging av St.meld. nr. 25 (1996-97) Åpenhet og helhet. Dette er Stortingets viktigste styringsdokument for kommunenes psykiske helsearbeid. Bakgrunnen var erkjennelsen omkring midten av nittitallet av et helsetjenestetilbud som ikke strakk til for mennesker i Norge som ble psykisk syke, et tilbud "med brist i alle ledd" (SHD 1996). I første omgang skulle opptappingsplanen tilføre kommunene penger til økt satsning på psykisk helse fra 1999 til 2006.

Den ideologiske tankegangen som ligger til grunn for denne planen baserer seg på Ottawa-chartret (her i "Helse i det 21. århundre" 1998). Det satte fokus på at sosiale ulikheter hadde stor betydning for folks helse, og brakte inn myndiggjøring (empowerment) som et tiltak for å fremme folks helse (ibid).

En styrking av de kommunale tjenester for barn og ungdom innenfor psykisk helse ble etter hvert tatt med, det samme gjaldt styrking av barne- og ungdomspsykiatrien. Det ble lagt stor vekt på forebyggingsperspektivet. Til da hadde dette arbeidet vært lite prioritert i de fleste kommuner. Barn og ungdom ble i liten grad omfattet av planarbeid

innenfor psykisk helse, tjenestene var i liten grad koordinert, og mangel på kompetanse og ressurser preget ofte arbeidet. Opptrappingsplanen la opp til både en kvantitativ og kvalitativ styrking av det psykiske helsearbeidet i kommunene.

I Rana ble «Plan for kommunale tjenester for personer med psykiske lidelser» vedtatt av kommunestyret og iverksatt i 1998. (Rana kommune 1998)

Barn og unge var i utgangspunktet ikke et prioritert område i planen, men etter hvert kom det et uttrykt ønske fra statlig hold om at planen også skulle omhandle barn og unge.

I Barne- og familiedept. rundskriv «Satsing på barn og ungdom 2001» het det blant annet:

«I arbeidet med å legge til rette for et mest mulig barnevennlig samfunn er barnas første leveår svært viktig. Familiens situasjon og barnas utvikling henger nøye sammen i denne fasen. Helse- og sosialtjenesten skal gjennom sin virksomhet kartlegge barn og ungdoms helsesituasjon og være pådriver for å sikre barn og ungdom trygge livsforhold både fysisk, psykisk og sosialt. Departementet er derfor opptatt av å styrke barnefamiliers vilkår generelt, og de som trenger noe ekstra, spesielt. Det må tilrettelegges for at barn og unge og deres familier på best mulig måte skal mestre de utfordringer hverdagen gir».
(s.91)

På bakgrunn av nasjonale anbefalinger ble ”Plan for forebyggende psykososialt arbeid barn og unge” (Rana kommune 2002) utarbeidet. Innholdet kan oppsummeres slik:

- Tiltak ble forsøkt tilpasset lokale forhold i vår kommune.
- Tiltak tok utgangspunkt i kunnskap om foreldres betydning som ressurs for sine barn, og hvilken innvirkning barnets oppvekstforhold har på barns videre utvikling.
- Aktivt forebyggende arbeid ble vektlagt for å oppnå bedre psykisk helse.
- Planen baserte seg på utvikling og styrking av allerede eksisterende kommunale tiltak som f.eks. barnehage, skole, helsestasjon.
- Tverrfaglig samarbeid skulle vektlegges og styrkes.

1.3 Etablering av et Familiesenter

Den største satsningen i følge overnevnte plan ble etablering av Rana Familiesenter som startet som et tilbud til foreldre med barn 0 til 6 år i 2003. Etter hvert beskrev vi familiesenterets oppgaver slik:

- Foreldre- og familiestøttende arbeid. Bidra til mestring gjennom veiledning.
- Arbeide helsefremmende ved hjelp av kunnskapsformidling, nettverksbygging og mobilisering av ressurser.
- Sørge for at barn, unge og deres foreldre som trenger mer omfattende tjenester får tilgang til dette i og utenfor familiesenteret.

Fra årsskiftet 2007/2008 ble tilbudet i familiesentret utvidet til å gjelde foreldre med barn i alderen null til 20 år.

Selv om de fleste så behovet for et foreldreveiledningstilbud, har det å etablere nye tiltak vært ei stor utfordring. Når det i tillegg - på tidspunktet for oppstart - var lite erfaring fra andre lignende tiltak å hente ideer fra, kan man trygt si at veien har blitt til mens vi har gått.

Arbeidet har dreid seg om å bidra til egen mestring, bevisstgjøre foreldrene på egne ressurser, styrke deres kompetanse til å mestre ulike situasjoner, veilede ved psykiske vansker og psykososiale problem.

Det arbeides med enkeltpersoner, enkeltfamilier og med grupper, f.eks. grupper for unge foreldre, familiegrupper der en av foreldrene er psykisk syk. Det gis veiledning til ungdom, barn og foreldre både på familiesentret og i heimen bl.a. v.h.a. Marte Meo og PMTO (for nærmere gjennomgang, konkretisering, kilder etc vises det til kap. 6.1). Familiesentret har tilknyttet spesialpedagog/logoped som foretar vurderinger av språk. I tillegg har familiesentret bidratt til skolering av lærere og innføring av skoleprogram med fokus på psykisk helse (www.psykiskhelseiskolen.no).

I dag er det tre fast ansatte i familiesentret, og helsesøstre i videregående skole har sin base her. I tillegg bidrar barnevernet med 20% stilling, PPT med 20% stilling, barnehagen i Rana med 50% stilling og Rana psykiatrikontor med ca 50% stilling x2. Vi har også Home Start- familiekontakten til stede i familiesentret.

I 2010 hadde familiesentret, i tillegg til gruppe- og skoleringsvirksomhet, 193 henvendelser. Av disse var 127 samtaler med familier. De resterende var samtaler med gravide og ungdommer i videregående skole. Hvor mange samtaler vi har med de enkelte har vi ikke tall på, men i familiene vi hadde kontakt med i 2010 er det 109 barn under 6 år, og da er ikke de gravides barn tatt med. Størstedelen av henvendelse vi får dreier seg om psykisk helse, og det vi til nå har kalt foreldreveiledning.

1.4 Tanken om et masterprosjekt

De ansatte i familiesentret har etter beste evne, og ut fra statlig påtrykk og anbefalinger skapt et senter som skal ha fokus på barn og foreldre. Et viktig anliggende er at foreldre som sliter skal få hjelp og veiledning i det å være foreldre. Målet er at foreldrene skal bidra til en god oppvekst for barna.

Det å utvikle et Familiesenter har som tidligere nevnt vært frustrerende, spennende, utfordrende, og en tålmodighetsprøve. Vi har, i løpet av de årene som har gått, stadig stilt spørsmål med hva det er vi gjør som er bra, og kanskje ikke så bra. I familiesentersammenheng har vi besvart forskningsundersøkelser fra Sintef m.fl. Dette er kvantitative undersøkelser. Rapport fra Sintef viser at brukerne mener de får raskere og mer helhetlig hjelp etter etablering av familiesenter (Norvoll m.fl 2006). Disse undersøkelsene kan være med på å dokumentere at familiesenterarbeid er et tilbud foreldre setter pris på, men hva det er vi gjør som er bra får vi lite kunnskap om. I vår travle hverdag har vi kanskje ventet på at ”noen” ønsket å se nærmere på vårt arbeid i samarbeid med oss.

I 2006- 2008 gjennomførte jeg familieterapiutdanningens trinn a og b. Andre årets studier, og arbeidet med hovedoppgaven ble for meg et møte med begrepene relasjon og dialog, og med ”møte mellom”. Familiesentrets møte med foreldre og barn ble på nytt et viktig tema.

På bakgrunn av de erfaringene jeg har gjort gjennom arbeid og utdanning, vil dette masterprosjektet være en mulighet til å få utvidet familiesentrets forståelse for familiearbeid.

Det vil også være en mulighet til å ”forske innenfra” for å få belyst hva vi gjør i dag. Samtidig er det slik at vi hos oss ønsker å styrke vårt utviklingsarbeid ved hjelp av forskning. Vi er på mange måter ute etter hjelp til å gå i riktig retning. Slik jeg ser det, er det de som arbeider i familiesentret i møte med familiene som best vet veien, under forutsetning av at de blir ledet av kunnskap og refleksjon til å finne den.

Det å arbeide med foreldre som på ulike måter ikke har det så bra, samtidig som de skal ta vare på barna sine, stiller store krav til oss som fagpersoner. Vi må møte foreldrene på en slik måte at de føler seg hørt, forstått og ivaretatt. Vi må også ha kompetanse på barn og deres utvikling for å kunne se barna. Det er gjennom dialogen at forståelse og handling utvikles. Det er derfor en forutsetning at vi inviterer til samarbeid gjennom dialog med foreldrene. Samtidig må vi ikke miste barnet av syne. Spørsmålet som kan stilles er om vi evner å ha et samtidig fokus på både foreldre og barn, og på relasjonen mellom dem.

Hos oss i familiesentret har vi som sagt flere fagfolk med ulik utdanning, vi har helsesøstre, pedagoger, barnevernspedagog, sykepleier og vernepleier. Disse har ulike videreutdanninger. Flere av de ansatte i familiesentret har også et annet arbeidssted. Nettopp denne sammensetningen av ulik utdanning, og tilknytning til andre arbeidssteder, har vi tenkt er bra for å kunne ivareta foreldre og barn på en best mulig måte. Vi har ikke hatt anledning til å se nærmere på om dette er et viktig aspekt ved vårt tilbud, vi kjenner også for dårlig til hvor den enkelte ansatte har sitt faglige ståsted.

Her var det mulig å gå nærmere inn på den enkelte medarbeiders faglige forankring, og hva de bringer med seg inn i familiesentret ut fra hvert sitt fagmiljø.

Min fornemmelse og kanskje forforståelse var på dette tidspunktet imidlertid at den enkelte ansatte har sin fagutdanning med seg, men at arbeidet i familiesentret bidrar til en annen arbeidsmåte/tankegang enn det de tenker/gjør på sin andre arbeidsplass.

Jeg var derfor mer interessert i å se på de definisjoner og konstruksjoner de ansatte baserer sitt arbeid på senteret på. Medarbeidernes erfaringer og betraktninger var det interessante her, og disse ønsket jeg å utforske gjennom dialog, meningsutveksling og interaksjon med dem.

På bakgrunn av disse vurderingene ble arbeidstittelen:

Tverrfaglig arbeid på familiesenteret: Ulike fagfolks refleksjoner på sentrale utfordringer i deres møter med foreldre og barn.

Oppgaven består i det videre av en kort gjennomgang av teoretisk referanseramme for familiesentrets arbeid, samt annen forskning rundt utvikling av familiesenter (kap. 2). I kapittel tre klargjør jeg mitt vitenskapsteoretiske ståsted, før jeg så går over til selve forskningsprosjektet. Jeg inviterte de ansatte til skrive brev til meg hvor de beskriver sitt arbeid ut fra en skriftlig utformet invitasjon (se vedlegg). Den skriftlige informasjonen fra de ansatte ble analysert, og de ansatte fikk anledning til å korrigere, komme med utfyllende kommentarer og reflektere rundt dette gjennom en refleksjonsdag (kap. 4 og 5). På bakgrunn av det som kom fram i brevene og gjennom refleksjonsdagen, valgte jeg i kapittel seks å knytte dette nærmere opp mot begrepene vi har lagt og fremdeles legger til grunn for vårt arbeid. Disse er under punkt 6.1 ”mestring” og ”foreldreveiledning” og under punkt 6.2 ”lavterskeltilbud”. Denne konkretiseringen av begrepene danner en innfallsport til hva informasjonen fra medarbeiderne knyttet opp mot teori fra familierapifeltet kan ha å si for vårt videre arbeid. Dette fremgår av punkt 6.2, 6.3 og 6.4. For å skissere hovedlinjene i den videre utvikling trekkes dette sammen i kapittel syv.

2. Teoretisk referanseramme.

Jeg vil først i dette kapitlet kort presentere en teoretisk referanseramme for familiesentrets arbeid. Jeg gjør dette for å gi et inntrykk av hvilke teorier familiesentret i utgangspunktet baserte, og fremdeles baserer, arbeidet på. Deretter viser jeg til faglig kunnskap fra studiet i familierapi som jeg har som utgangspunkt for arbeidet med prosjektet. Kapittel seks vil utdype noen av disse tankene. Til sist i kapitlet omtaler jeg annen forskning rundt etablering og drift av familiesenter i Norge og Sverige.

2.1 Faglig ståsted for arbeidet i Familiesentret.

NOU 2000: 12 ”Barnevernet i Norge” (Befringutvalget) hevdet at praktisk talt alle barn er født med et stort potensial for læring og konstruktiv utvikling. I underkant av fem promille er født med biologiske forutsetninger som gjør dem særlig sårbare - dvs. er spesielt utsatt for å utvikle sosial misstilpasning, atferdsvansker, etc. I løpet av

oppveksten er det imidlertid minst ti prosent som utvikler atferdsvansker i en eller annen form. Befringutvalget mente det var faglig grunnlag for å konstatere at de faktorene som stimulerer, skaper og utløser problemer av psykososial karakter i all hovedsak finnes i barnas oppvekstmiljø, eksempelvis at atferdsvansker nesten alltid er lært atferd. Dette, ble det hevdet, viste på en dramatisk måte de forsømmelsene med hensyn til barns oppvekstvilkår som er gjort opp gjennom årene. Samtidig som det også viste hvilket potensial en effektiv forebyggingsinnsats kan ha på dette området (ibid). Det ble ikke oppgitt fra hvilke kilder utvalget hentet denne kunnskapen fra, men i planleggingen av familiesentret ønsket vi å innhente mer kunnskap på bakgrunn av disse utsagnene. Vi ble opptatt av samspill foreldre - barn, barns evne til tilknytning og også barns evne til å mestre vanskelige livssituasjoner - «resilience» eller robusthet. Kort oppsummert kan dette beskrives slik:

Sentrale foreldrefunksjoner

Kari Killén (2000) har beskrevet et sett sentrale foreldrefunksjoner som må være tilstede for et «godt nok» foreldreskap. Disse er:

- evne til å se barnet som det er
- evne til å engasjere seg positivt følelsesmessig i barnet
- evne til empati med barnet
- evne til å ha realistiske forventninger til barnets mestring

I det forebyggende arbeidet er det disse funksjonene hjelpeapparatet i samarbeid med foreldrene må bestrebe seg på å styrke (ibid).

Samspill foreldre - barn

I årene før oppstart av familiesentret kom ny kunnskap om ulike samspills- og tilknytningsmønstre mellom foreldre og barn, og at disse har konsekvenser for barnets videre utvikling (bl.a i Hundeide 1996). Allerede ved fødselen starter barnet sitt samspill med omgivelsene ved å observere og oppfatte omsorgspersoner, og tilpasse seg dem. Barnet viser iver og åpenhet overfor sin omsorgsgiver - det er en aktiv samspillspartner (ibid). På dette feltet er det forsket mye de siste årene (bl.a i Bråten 2007). Denne kunnskapen gir muligheter til å observere og forstå individuelle samspills- og tilknytningsmønstre, og å utvikle mer differensierte forebyggende metoder.

Tilknytnings- og beskyttelsesfaktorer

En vesentlig faktor ved barns utvikling, er barnets evne til tilknytning. J.C. Bowlby (1988) har utviklet teori og ved hjelp av forskning funnet ut at barn knytter seg til sine omsorgsgivere uansett hvordan de blir behandlet. Det er dokumentert at på grunnlag av sine tidlige erfaringer fra samspill med omsorgspersoner utvikler barnet en oppfatning av seg selv, sine omsorgspersoner og hva det kan forvente seg av andre. Forenklet kan det sies at barn med foreldre som ser dem og er tilgjengelige, og som er positivt engasjert i dem - utvikler trygg tilknytning. Barn med tilbaketrunkne, utilgjengelige, avvissende, invaderende og/eller uforutsigbare foreldre utvikler utrygg tilknytning (ibid).

Rutters (1979) og Garmezy (1985) utviklet begrepet «resilience». Tre typer beskyttelsesfaktorer ser ut til å ha betydning for barns evne til å mestre vanskelige livssituasjoner.

- Individuelle faktorer hos de barna som mestrer stress. Temperament som frembringer positiv respons hos andre mennesker (ibid).
- Familiære faktorer der familien på tross av store risikobelastninger er preget av varme og tilknytning, og at det finnes en stabil tilknytningsperson hvis foreldrene svikter (ibid).
- Støttefaktorer i miljøet: sosial støtte til både foreldre og barn er beskyttelsesfaktorer. De barna som mestret vanskelige oppvekstforhold - knyttet seg i sterkere grad enn andre - til slektninger, venner, naboer eller lærere (ibid).

2.2 Min forforståelse.

Under videreutdanning i familieterapi ble jeg opptatt av Gregory Bateson og hans syn på relasjoner (i Ølgaard 2004). Bateson har et utvidet relasjonsbegrep. Det omfatter i tillegg til relasjon mellom mennesker, også relasjon mellom andre levende vesen, ting, fenomener og mellom erfaringer og hendelser. Han mente at fenomener kan være knyttet sammen, og at vi må forlate den måten å tenke på at en hendelse eller et problem er årsaken til en annen hendelse eller problem. I kraft av bl.a. dette lanserte Bateson begrepet sirkularitet. I stedet for å tenke som vi vanligvis gjør, at en begivenhet er årsaken til en annen, kan man tenke at i et samspill er det ikke slik at det ene er årsaken til det andre. Det er samspillet, relasjonen mellom de involverte som er det vesentlige. Det er der samhandlingen skjer, og der er alle delaktige (ibid).

I den sammenhengen ble jeg også opptatt av Paul Watzlawick et.al (1979) som i boka ”Pragmatics of human communication” setter frem fem kommunikasjonsaksiomer. Disse aksiomene danner grunnstammen i den pragmatiske kommunikasjonsteorien. De sier at alt er kommunikasjon, og at det ikke finnes noe som heter klar kommunikasjon (ibid).

Mot slutten av utdanningens første år leste jeg om Milano-gruppen (G.H.Vedeler 2007). De fremholdt at nettopp at vi stykker opp virkeligheten, at språkets struktur får oss til å tro at virkeligheten er lineær, gjør at vi tror A fører til B. De mente at hver enkelts adferd i en familie påvirker helheten, og at helheten påvirker den enkelte. I Hårtveit og Jensen heter det:

”Systemet er altså ikke lineært og forutsigelig. Det er sirkulært og kan aldri fattes helt”
(2004 s.159)

En annen viktig bidragsyter til familieterapifeltet er Mikhail Bakhtin (1895-1975), russisk filosof og litteraturkritiker, og som også kalles ”Dialogens far”. Han mente at vi fødes inn i dialogen, at fra barnet blir født (eller før det) fødes man inn i dialogen. Alt vi ytrer er en respons på noe – barnets første skrik og foreldrenes svar. Bakhtin omtaler hele den menneskelige eksistensen som dialog. Han sier:

...den dialogisitet som er en del av selve språket og tanken, som finnes i alle former for språklig ytring, og som er med på å forme vår estetiske, etiske og kognitive forståelse, vår personlighet, vårt forhold til andre mennesker og til livet omkring oss.

(I Dysthe 2001 (red.) s.95)

Harlene Andersons (2003) tenkning om den dialogiske samtale preger også min forforståelse. Hun hevder at en dialogisk samtale er kjennetegnet ved at man undersøker ting i fellesskap. Samtalen bølger fram og tilbake, og personene snakker med hverandre og ikke til hverandre. Det å søke forståelse og finne betydninger gjennom felles undersøkelse er det viktigste i den dialogiske prosessen. Anderson omtaler også en *filosofisk holdning* hos terapeuten (ibid). Se mer om dette i kap. 6.2.

I løpet av min masterutdanning har jeg deltatt i en veiledning/studiegruppe der John Shotters arbeid leses og reflekteres rundt. Også han er opptatt av dialogen og ordene vi bruker. Han sier blant annet at ord er en tosidig handling; ordene kommer fra noen, og ordene er ment for noen. Han ser på ordet som en bro mellom en selv og den andre (Shotter 2009a). Se også kap. 6.3

Jeg er også opptatt av refleksjon rundt eget arbeid. Tom Andersen er sentral i tilknytning til reflekterende prosesser. Jeg vil her støtte meg til det han har utviklet, praktisert og skrevet om i tilknytning til reflekterende team (Andersen 2005). Dette omtales nærmere i kapittel 6.4.

2.3 Annen forskning

En tredje viktig kilde å ta med innledningsvis er forskning rundt etablering og drift av familiesenter. I 2002 fikk seks norske kommuner statlige midler for etablering av familiesenter. Universitet i Tromsø, RBUP Nord fikk ansvar for oppfølging og effektstudier av denne satsningen (Haugland m.fl 2006). Disse sentrene var ulikt organisert og hadde ulikt tilbud, men ble etablert ut fra samme plattform (se tidligere). Rana kommune var ikke med i prosjektet, men kan nyttiggjøre seg forskningsresultatene.

Studien viser at familiesentermodellen har gitt et mer tilgjengelig tilbud til brukere med risiko for å utvikle psykososial problematikk (ibid). Brukerne er fornøyd, og legger vekt på at familiesentret representerer et nytt ”klima” innen hjelpesystemet ved at det bygger på respekt (ibid). Samtidig stiller studien spørsmål ved om familiesentret kan bestå som tverrfaglig samarbeidsarena dersom tjenesteapparatet ikke endrer sin profesjons- og brukerforståelse. Her legger studien ansvar både på sentrale myndigheter som må koordinere sentrale føringer og lovverk på en bedre måte, og eierne av tjenesten som gir de økonomiske og organisatoriske rammer for tjenesten (ibid).

Også svensk forskning har evaluert familiesenter. Sverige er et foregangsland på dette området, og der kalles familiesentrene for familjecentraler eller familjehus. Rapporten ”Familjehuset – verksamhet och utvärdering” (2003) understreker det spesielle med at forebyggende, oppsøkende og behandlende instans er på et og samme sted. En slik organisering, i og med at arbeid med enkeltfamilier med psykososiale problem ofte er

svært tidkrevende, kan medføre en fare for at behandlingsarbeid tar over. De ansatte tilkjenner at dette gjør prioritering av arbeidet vanskelig (ibid). Rapporten beskriver på samme måte som den norske undersøkelsen fornøydhet blant brukerne.

Undersøkelsen peker imidlertid på at de foreldrene som identifiserer seg som foreldre med problem fremstår som mest fornøyd (ibid).

En annen svensk undersøkelse, ”Sosialt förebyggande arbete – med familjecentralen som arena” understreker at familiesenter helt klart ivaretar det forebyggende arbeidet der arbeid med barn og deres familier etterspørres (Mattsson 2009). Her heter det at arbeidet har den tidlige relasjonen mellom spebarn og foreldre i fokus, og at sentrene fremmer de beskyttelsesfaktorene som forskning viser er avgjørende for en god utvikling (ibid).

3. Prosjektets vitenskapelige forståelsesramme.

I dette kapitlet ønsker jeg å se nærmere på vitenskapens foranderlighet, både historisk sett og vitenskapsfilosofisk. Deretter redegjør jeg for mitt vitenskapsteoretiske ståsted, sosialkonstruksjonismen, og hvorfor kvalitativ metode er valgt.

3.1 Vitenskap

Hva som er vitenskap har gjennom tidene vært, og er stadig gjenstand for diskusjon. Det som blir regnet som starten for den moderne vitenskap skjer allerede på 1600-tallet. Forskere innenfor naturvitenskap som for eksempel Francis Bacon (1561-1626) og Isaac Newton (1642-1727), kunne demonstrerte verdien av empirisk arbeid, når de kom med påstander om verden. Dette medførte trolig at forskere innenfor samfunnsvitenskapene ønsket å gjøre det samme (Langdridge 2006). På 1800-tallet ble det i flere miljø etter hvert skapt et skille mellom naturvitenskap, og det som ble definert som den ”menneskelige vitenskap”. Den fremste tilhengeren av dette skillet var Wilhelm Dilthey (1833-1911). Han argumenterte for at metodene innenfor sosialvitenskapen skulle være hermeneutiske. Kort kan dette her forklares ved at forskeren skal forsøke å oppdage meningsperspektivet til de som blir studert. Dette skal skje ved å studere språket til den som snakker eller skriver. I analysen av teksten, en prosess som blir kalt den hermeneutiske sirkel, blir mening skapt (Postholm 2005).

Det nittende århundre sto for industriens framvekst, og var vitenskapens glansperiode. Alt skulle bevises, og vitenskapen med sine objektive metoder kunne fortelle oss sannheten. Denne tidsepoken blir ofte kalt modernismen (Hårtveit og Jensen 2004)

For å nærme meg temaet fra et annet ståsted, tok jeg fatt på vitenskapsfilosofien. Vitenskapsfilosofien er ”et systematisk studium av vitenskapelig aktivitet og kunnskap” (Gilje og Grimen 2000). Mens man i vanlig forskning studerer ulike deler av verden, så studerer vitenskapsfilosofien den måten dette blir gjort på (ibid). Det vil bli for omfattende å gå inn på den vitenskapsfilosofiske utvikling, men grunnen til at dette tas med her er fordi den etter min mening belyser at det vi betrakter som sannhet forandrer seg.

Under modernismen ble den logiske positivismen sett på som det som kunne frambringe sannhet. Positivismen betraktet vitenskapelig utvikling som en vekstprosess der vitenskapsmenn kvitter seg med fordommer, metafysikk og pseudovitenskap. Slik blir et fagområde etablert på verifisert og sikker kunnskap (ibid). Det ble bl.a reist spørsmål om human- og samfunnsvitenskapene overhodet kunne regnes som vitenskap. Argumentasjonen for et slikt syn var at disse vitenskapene ikke produserte forskningsresultater som kunne etterprøves. Eksperimentene kunne ikke gjenskapes med nøyaktig de samme forutsetninger, dvs ved hjelp av induksjon (Landridge 2006).

Fra omkring 1940 ble det fra flere ulike fagfelt stilt spørsmål om den lineære forklaringsmodellen var gangbar i alle sammenhenger. I USA utviklet ingeniører en ny matematikk som de kalte kybernetikk, og som gikk bort fra det lineære. Her var Norbert Wiener betydningsfull (Hårtveit og Jensen 2004). Det samme skjedde innenfor økologi, der Ludvig von Bertalanffy, og etter hvert Humberto Maturana, var viktige aktører. Her kom de fram til at alt påvirker alt, jamfør ”Sommerfugleeffekten” (ibid). Et tredje felt der den lineære årsaksforklaring ikke fungerte var innenfor sosialantropologi. Bl.a ble det umulig å beskrive dynamikken mellom mennesker ved en lineær beskrivelse. På dette feltet spilte Gregory Bateson en viktig rolle (ibid). I dag regnes kanskje han som familierapiens far (se også kap.2.2).

Nyere vitenskapshistorie og vitenskapsfilosofi har så godt som verifisert at vitenskapelig utvikling ikke kan betraktes som en rettlinjet vekstprosess (Gilje og Grimen 2000).

3.2 Paradigme og paradigmeskifte

En ny oppfatning av vitenskapens natur og utvikling ble utarbeidet av Thomas Kuhn i 1962. Det sentrale i Kuhns vitenskapsteori er paradigme: *”Et paradigme er et allment anerkjent vitenskapelig resultat som for en tid gir en gruppe forskere klart definerte problemer og legitime problemløsninger”* (Gilje og Grimen 2000 s.86). Dette mener jeg belyser et av de forskningsmessige dilemma. Etter mitt syn vil det være den forståelsesrammen, og dermed verdensanskuelsen enhver forsker til enhver tid bekjenner seg til, som er avgjørende for hvordan forskningen blir gjennomført. Forskerens verdensanskuelse vil i stor grad være den rammen forskeren innhenter, forstår og tolker det utvalgte materialet inn i.

May Britt Postholm (2005) viser til Thomas Kuhn, og mener et paradigme kan forklares med teorier som omfatter alle andre teorier. Disse teoriene gir slik sett et rammeverk for å kunne forklare verden, et verdenssyn. Eksempler på slike paradigmer er positivismen, konstruktivisme og kognitivismen. De ulike paradigmene vil få betydning for forskningsmetoden forskeren tar i bruk (ibid).

Mitt utgangspunkt om å forske på praksis, der ønsket var å utforske praksis gjennom dialog, meningsutveksling og interaksjon med de ansatte, gjorde det etter hvert tydelig for meg at den teoretiske forståelsen for mitt prosjekt vil skje ut fra et sosialkonstruktivistisk verdenssyn. Det vil blant annet si at mennesket betraktes som handlende og ansvarlig, og at kunnskap oppfattes som en konstruksjon av forståelse og mening skapt i møte mellom mennesker i sosial samhandling (ibid).

Konstruktivismen kan igjen deles inn i ulike retninger, og det ble også klart for meg at min forståelse baserer seg på en sosialkonstruksjonistisk forståelse av hvordan vi samskaper virkeligheten.

3.3 Sosialkonstruksjonismen

”I enkelhet kan en si at konstruktivisme er en individuell, skapende kognitiv prosess, mens sosial konstruksjonisme er å skape mening gjennom den språklige akten som skjer i samtalen” (Tom Andersen i Hårtveit og Jensen 2004)

Og hva betyr så det? Sosialkonstruksjonisme lar seg vanskelig definere entydig.

En av de ledende innen denne tenkningen er psykologen Kenneth Gergen (2005, 2006). Etter hans mening har den vestlige kultur svært lenge vært opptatt av individet og det individuelle. Det er det enkelte individ som tar til seg lærdom, som tenker og resonerer. Det er i den enkeltes indre selvet skapes og utvikles. Vårt samfunn baserer seg på denne forståelsen, og det gjør også vår forståelse av verden rundt oss (ibid). Gergen mener at dette på mange måter er en feilslått oppfatning. I stedet for å basere vår verdensanskuelse på det individuelle og individets oppfatning, mener han at alt vi regner som virkelighet er sosialt konstruert. På ulike måter begrunner han et slik oppfatning. Blant annet har han utformet noen antagelser som kan forklare noe av hva et slikt syn innebærer:

”De termer eller uttrykk, vi benytter til at gjøre rede for verden og for os selv, bliver ikke dikteret af de objekter redegjørelsen omhandler” (Gergen 2005 s.71).

Med dette mener han at tingene vi gjør bruk av for å beskrive verden, i seg selv, ikke krever en spesiell måte å beskrive dem på. I sin ytterste konsekvens finnes det ingen begrensninger for hvordan vi kan beskrive tingenes tilstand.

”De uttrykk og former, vi benytter for å forstå verden og os selv, er sociale kunstprodukter – skabt gjennom historisk og kulturelt lokaliserte udvekslinger mennesker imellom.” (Gergen 2005 s.71).

Her forstår jeg det sånn at vi ikke skal la oss styre av vedtatte beskrivelser av verden. Vi skal heller ikke godta å være priggitt vår genetikk eller pregninger i barndommen. Ordene og dermed også livet har bare mening i kontekst og relasjon til andre mennesker.

”Det er ikke den objektive validitet af en given beskrivelse af verden eller selv’et, men derimod de skiftende sociale processer, som bestemmer, i hvor høj grad beskrivelsen kan opretholdes over tid.” (Gergen 2005 s.73)

Dette handler om at det finnes ingen objektivt sanne beskrivelser av hvordan verden ser ut eller hvordan selvet er eller skapes. Det er det heller sosiale prosesser som avgjør. Dette kommer spesielt til syne ved paradigmeskifter.

”Sproget får sin betydning for menneskelige anliggender ud fra, hvorledes det fungerer inden for relationsmønstre.” (Gergen 2005 s.74)

Heller ikke språket er objektivt. Det vil alltid være preget av relasjon og kontekst på samme måte som ordene.

”Når man foretager en vurdering af de eksisterende former for anskuelser, evaluerer man dermed kulturelle livsmønstre; evalueringer av denne art giver mæle til andre kulturelle enklaver.” (Gergen 2005 s.76)

Dette er ikke lett å forstå. Likevel er kanskje dette utsagnet spesielt viktig i forskningssammenheng. Gergen mener at innenfor et forskerfellesskap er det mulig i et laboratorium å vurdere om en påstand er valid for nettopp dette fellesskapet. Dette kan imidlertid ikke overføres til andre beslektede fellesskap. For å kunne si noe om en påstand, må den vurderes ut fra forskjellige forståelsesrammer som kanskje til sammen kan si noe om dens virkning på omgivelsene.

På ulike måter sier disse utsagnene noe om at sosialkonstruksjonismen innebærer at det ikke finnes noen objektiv sannhet. Det at vi forstår skjer gjennom samhandling, språk og kultur. Dette er for meg på mange måter sant. Likevel virker det som Gergen beskriver denne samhandlingen som noe som bare skjer mellom oss, og fokuserer mindre på at vi også har en medfødt indre drivkraft for å skape oss selv.

Gergen hevder:

”Vi behøver ikke at antage, at den menneskelige natur består af enkeltstående, isolerede individer, hvor det relationelle er et sekundært og problematisk biprodukt. Der er brug for en analyse, hvori individet er fællesskabets fremtidige ejendom – hvori relationer er hævet over identitet.” (i Anderson 2003 s.282)

Harlene Anderson (2003) mener at det er mulig å forandre fokus fra en modernistisk og logisk forståelse (verifiserbar virkelighet), til en narrativ, sosial forståelse (virkeligheten som konstruksjon) av selvet. I følge henne skjer dette gjennom dialogen. Hun viser her til John Shotter (ibid). Shotter (2003) på sin side viser til Mikhail Bakhtin, som tidligere nevnt også kalles ”Dialogens far”. Han mente som sagt at fra barnet blir født (eller før det) fødes man inn i dialogen (i Dysthe 2001). Dette utvider Gergens tanker om sosial konstruksjon, og utdyper det at vi også skaper oss selv gjennom samhandling

og dialog, samt at dette skjer fra barnets første skrik. Dette vil jeg komme nærmere tilbake til i kapittel 6.3

Med denne tilnærmingen til hvordan ”sannhet” skapes, har jeg her beskrevet det sosialkonstruksjonistiske forståelsesgrunnlaget som er sentralt for mitt forskningsprosjekt. Det er også klargjørende for hvorfor jeg i dette forskningsprosjektet er valgt kvalitativ metode.

3.4 Kvalitativ metode

I forskningssammenheng skilles det mellom kvalitativ og kvantitativ metode for datainnsamling og tolkning. Innen kvantitativ metode er det viktig å undersøke utbredelse og antall – det å måle et fenomen, mens man i kvalitativ metode, gjennom mening, betydning og tekst, fokuserer på egenskaper ved et fenomen (Langdridge 2006). For mitt formål vil kvalitativ metode, slik jeg ser det, være det som egner seg best. Dette har flere årsaker. Det er mye uvisst om området arbeid i familiesenter, og å oppdage det vi ennå ikke vet om vårt arbeid er et viktig anliggende for meg. Måten jeg ønsker å gjøre det på er at de ansatte selv får gi uttrykk for hva de mener er viktig. Jeg ønsker å få medarbeiderne i tale, og se på de definisjoner og konstruksjoner de baserer sitt arbeid på. Det er deres erfaringer og betraktninger/refleksjoner som er interessante her, og disse ønsker jeg å utforske gjennom dialog, meningsutveksling og interaksjon.

En kvalitativ forskning krever et nært samarbeidsforhold mellom forsker og forskningsdeltakere. Det er ofte også sånn at prosessene det forskes på foregår i sin naturlige kontekst. Dette viser at denne type forskning langt på vei, krever et ståsted som innebærer en aksept av at kunnskap og forståelse blir skapt i samhandling mellom mennesker. Av dette igjen kan det avledes at det meste av kvalitativ forskning utføres innenfor et konstruktivistisk paradigme. (Postholm 2005). Det vil si at paradigmet både står for teori og metode.

For å underbygge dette viser hun til to ulike begreper, ontologi og epistemologi (ibid).

Ontologi dreier seg om hva som kan bli kjent for mennesker. Guba & Lincoln (1989) definerer ontologien som læren om ”det værende”. Creswell (1998) mener ontologien også sier noe om hvordan virkeligheten fortøner seg for en kvalitativ forsker (i

Postholm 2005). Det sentrale ontologiske spørsmål blir da hva som kan kalles virkelig. Svaret for en kvalitativ forsker blir at konstruksjonen og forståelsen av virkeligheten er i stadig forandring. Det som er interessant og mulig å forstå er hvordan virkeligheten samskapes for noen på et spesielt tidspunkt i en spesifikk kontekst (ibid).

Epistemologi dreier seg i kvalitativ forskning om forskeren og forskningsdeltakerne. Postholm (2005) viser igjen til Guba & Lincoln (1988) som sier at det i kvalitativ forskning, i stedet for objektiv distanse, skapes et nært samarbeid mellom forsker og de og det som forskes på. Dette konkretiserer det jeg er opptatt av; å forske i nært samarbeid med de ansatte for å finne ut hvordan familiesentret i dag arbeider. I tillegg vil aksjonsforskningen beskrive at forskeren ikke bare inngår et nært samarbeid med de det forskes på; forskeren går bort fra å forske på, men forsker heller med de ansatte (se kap. 4) – et sosialkonstruksjonistisk ståsted.

Konkretiseringene av disse begrepene er med på å forklare og underbygge det som for meg har vært en viktig og klargjørende gjennomgang av hvordan jeg forstår verden. Dette kapitlet har også klargjort og gitt svar på spørsmål jeg har stilt meg som forsker for hvilke rammer jeg innhenter, forstår og tolker det utvalgte materialet inn i, og er avgjørende for valg av forskningsmetode.

4. Forskningstilnærming og forskningsmessige overveielser

Av innledningen framgår det at jeg har fått være med på å utvikle et kommunalt familiesenter fra starten på familiesentertanken i Norge, og fram til i dag. Retningsgivende for utviklingen av det arbeidet som gjøres i dag er som også tidligere nevnt til dels statlige føringer (kap 1), teori rundt barns utvikling og foreldreskap (kap 2), kommunale tilpasninger, og de ansattes kunnskap og personlige preferanser rundt arbeid med barn og foreldre. I dag kan familiesentrets tilbud fremstå som noe diffust, selv om brukerne er fornøyd (se kap. 2.3 og kap 4.3). Mitt mål med prosjektet er å få kartlagt det arbeidet vi gjør i dag slik at vi lettere kan se retningen i den videre utviklingen.

Jeg kunne valgt en diskursiv tilnærming for å undersøke hvilke diskurser som preger oss i vårt arbeid. Jeg kunne også gjort en undersøkelse ut fra et fenomenologisk ståsted, og

vært opptatt av den enkeltes livsverden og hvordan dette virker inn på det arbeidet som blir utført. Begge deler hadde vært svært interessant å få undersøkt. Imidlertid ble jeg i dette prosjektet mer opptatt av hvilken helhet hver enkelt ansattes stemme bidrar til. Mitt ønske ble å se på hva vi sammen har skapt, og hvordan vi kan fortsette samskapingen for å oppnå forbedringer. Da mer ut fra et ønske om å være en organisasjon som er våken for samfunnsmessige endringer, kunnskapsbasert, og opptatt av politiske signaler. Dette også for å kunne gi viktige innspill fra praksis i disse sammenhengene. Slik sett var aksjonsforskning best egnet til å ivareta det jeg ønsket å oppnå med dette forskningsprosjektet.

I følge Schmuck (2006) er det overordnede målet med den praksisrettede aksjonsforskningen å oppnå forbedringer. Han beskriver de kontinuerlige forbedringers ”tre ansikter”; 1. En refleksiv praksis; der det stilles spørsmål med hva vi gjør, hvorfor vi gjør det vi gjør, og der det etableres rammer for å kunne reflektere. 2. Problemløsning; som ut fra den refleksive praksisen peker på hvor veien går videre, og hvordan vi kommer oss dit. 3. Aksjonen; som på bakgrunn av de to foregående gjennomføres som et konkret prosjekt i praksis. I denne masteroppgaven vil jeg kun få gjennomført de to første prosessene. Dette vil jeg komme nærmere tilbake til senere i dette kapitlet.

4.1 Aksjonsforskning

Aksjonsforskning har tradisjoner helt tilbake til 1930 årene, men har i praksisrettet forskningssammenheng ikke fått den anerkjennelsen den fortjener. Donald Schön har fremsatt et vitenskapsteoretisk syn på kunnskap og kunnskapstilegnelse, der han stiller spørsmål ved hvem sin forståelse som skal være gyldig (i Schmuck 2006). Schön mener deltagerne i et prosjekt i fellesskap er produsenter av kunnskap, og at forskningen har egen relevans for forskeren og for forskerens horisont (ibid). Slik sett ønsker jeg med mitt prosjekt å bestrebe meg på at feltets egen stemme er sentral i utviklingen av kunnskap. Min forskeroppgave er ikke å forske på familiesentret, men å forske sammen med familiesentret. Dette kaller Tiller (1999) for det tredje paradigme. Her er forskeren en prosessveileder som legger til rette for samarbeid for å identifisere, analysere og finne løsninger på utfordringer i daglig arbeid. Dette som en videreføring der det første paradigme legger vekt på at forskeren ikke påvirker de det forskes på, og det andre

paradigme der forskeren har beveget seg inn i feltet, har et indre perspektiv, men påvirker ikke prosessen (Tiller 1999).

Å forske sammen med de ansatte beskrives som komplisert og utfordrende forskningsarbeid, bl.a. fordi det krever større nærhet og tettere samhandling mellom forsker og praktiker enn ved andre forskningstradisjoner (Tiller 2004).

Aksjonsforskning forutsetter i følge Fuglseth og Skogen (2006 s.173):

- vitenskapelig metodisk og teoretisk kunnskap
- innsikt i praksisfeltet
- kunnskap om endringsprosesser

Forskerens ansvar handler ikke bare om å samle data, bringe inn teorier og beskrive handlinger, det er også mulig for forskeren å bidra aktivt i å utvikle og forbedre praksis underveis i prosessen (Postholm 2007).

Kurt Lewin regnes som en av grunnleggerne av aksjonsforskningen, og betegnes ofte som aksjonsforskningens far. Han mente at mennesker er gjensidig avhengig av hverandre, og arbeidet hele sitt liv med å bygge broer mellom praksis og forskning (Lewin 1948). Lewin utviklet en syklisk spiralmodell som tok utgangspunkt i å ha en generell ide. Denne ideen blir supplert av faktastudier og utvikles til en plan som implementeres. Dette igjen blir fulgt opp av evaluering som gir grunnlag for revisjon, ny implementering og evaluering (ibid). Modellen blir ofte forenklet til å omfatte plan, aksjon og refleksjon. Denne modellen ble videreutviklet av Jean McNiff (2002) til å bli en kontinuerlig forbedringsprosess. Hun mener vi må ta utgangspunkt i vår nåværende praksis. Her identifiseres de aspektene vi ønsker å forbedre. Måten vi ønsker å gjennomføre forbedringene på planlegges og gjennomføres. Gjennomføringen følges nøye, planen modifiseres ut fra det som skjer, og gjennomføringen fortsetter. Aksjonen evalueres, og denne gjennomføringen gjentas til vi er fornøyd (ibid). Denne forbedringsprosessen blir ofte betegnet som en lærende organisasjon.

McNiff er opptatt av at den første delen av modellen må få nok fokus. Hun mener det er viktig å få gjort en så god kartlegging som mulig av den nåværende situasjon. Her må forskeren ha et realistisk forhold til hvor lang tid det vil ta å samle inn nødvendig datamateriale. Dette for at prosjektet skal kunne planlegges best mulig (McNiff 1996). I

utgangspunktet ønsket jeg å gjennomføre en aksjon for å forbedre praksis. Problemet var at vi ikke visste hva som var bra, og hva som ikke var så bra. Det viktigste ble derfor å se på egen praksis, og kartlegge den. McNiff fremhever også hvor viktig det er å begynne i det små når aksjonsforskningsprosjekter skal initieres (ibid.) Dersom mitt prosjekt skulle avdekke at familiesentret har flere utfordringer der en aksjon kan være med å forbedre praksis, vil det å prioritere innsatsområder bli en del av prosjektet.

Schmuck (2006) har som beskrevet ovenfor utviklet de kontinuerlige forbedringers tre ansikter. På bakgrunn av dette har han utviklet to spesifikke design for forskning, proaktiv og responsiv aksjonsforskning. Forskjellen er når i prosessen datainnsamlingen skjer. Proaktiv aksjonsforskning tar utgangspunkt i et erkjent problem som ønskes løst. Forskningen starter med aksjonen, og datainnsamlingen skjer i etterkant av dette. I en responsiv aksjonsforskning må data samles inn, reflekteres over og knyttes opp mot teori før aksjonsplanen utformes og iverksettes (ibid). På mange måter kan prosessen med datainnsamling, refleksjon over de innkomne data, ny datainnsamling, ny refleksjon og å knytte disse refleksjonene opp mot teori, sees på som en aksjonsforskningsprosess i seg selv. Mitt prosjekt resulterer i en aksjonsplan som først i etterkant av prosjektet utformes og prøves ut i praksis. Ut fra de teoretiske beskrivelser av aksjonsforskningsprosessen ovenfor, skal hovedaksjonen i et aksjonsforskningsprosjekt være utprøving av endringer i praksisfeltet. Slik sett valgte jeg en gjennomføring og fremstilling ut fra Schmucks responsive design (ibid). Dette selv om mitt forskningsprosjekt for å innhente kunnskap om dagens situasjon i familiesentret er, og blir også fremstilt som en aksjonsforskningsprosess (se kap 4, 5 og 6)

4.2 Responsivt aksjonsforskningsdesign

I forskning brukes begrepet design om hvordan et forskningsprosjekt beveger seg fra spørsmål til resultat. Her velger jeg å benytte det responsive designets overskrifter for å kunne gi en oversikt over de metodene jeg har brukt for å samle inn og tolke datamaterialet. Under hver overskrift beskrives også hvordan prosjektet ble gjennomført ved hjelp av de samme metodene.

4.2.1 Data samles inn og systematiseres

Disse kan samles inn ved bruk av tilpassede metoder som skjemaer, logg, høringer, refleksjonsnotater, observasjoner, intervju etc (Schmuck 2006).

Det var viktig at de data jeg ønsket å innhente skulle komme fra de ansatte i familiesentret. For å innhente materiale til dette forskningsprosjektet falt valget på brevmetoden, og med en refleksjonsdag i etterkant basert på den innkomne informasjonen disse brevene ga.

Brevmetoden

Aksjonsforskning er mye brukt i kvalitetsutvikling av praksisfeltet (Tiller 1999, 2004, 2005, Bjørnsrud 2004,2005, Berg 1999, McNiff 1997, Schmuck 2006 m.fl). Berg (1999) har i den sammenheng utviklet en datainnsamlingsmetode kalt brevmetoden. Metoden går i korthet ut på at den enkelte ansatte ut fra utarbeidede spørsmål inviteres til å skrive brev til forskeren. Berg beskriver metoden som en mellomting mellom åpne intervju og spørreskjema (ibid).

Ulempene med brevmetoden kan være at en ikke får stilt oppfølgingsspørsmål på samme måte som i åpne intervju. Forskeren får da kanskje ikke den uttømmende informasjon det er behov for. Den krever også grundig informasjon til, og stor motivasjon blant intervjuobjektene. Kvaliteten på datainnsamlingen vil også være avhengig av deres kunnskap om og fremstillingsevne av tema. Dette fordi brevene må være utførlig skrevet for å kunne gi grunnlag for analyse. Informasjonen til de ansatte på forhånd må være grundig (ibid).

I min forskning hadde jeg flere informasjonsrunder med de ansatte både uten og med ekstern veileder (Anne Hedvig Vedeler) til stede (se kap 4.4 og kap 5).

Informasjonsbrev på forhånd ble nøye bearbeidet, og både skriftlig og muntlig ble de ansatte oppfordret til å ta kontakt ved evt usikkerhet eller spørsmål. Det generelle inntrykket etter informasjonsrundene var at motivasjonen for prosjektet var høy. Et par av de ansatte kvitte seg for å skrive ned sine tanker, men ga uttrykk for at dette skyltes prestasjonsangst.

Fordelen med brevmetoden er blant annet at utvalgsproblematikk reduseres (Kvale 2009). En annen fordel er at den er lettere å administrere enn vanlig intervju (Berg

1999). I dette prosjektet gjorde brevmetoden det mulig at alle de ansatte i familiesentret kunne delta. Jeg ønsket også at den enkeltes stemme i minst mulig grad skulle være påvirket av forskeren og av andre ansatte (se punkt 4.4). Det var viktig at den enkelte ansatte gjorde seg opp en personlig mening om det arbeidet som gjøres i familiesentret, og formidlet dette skriftlig. En slik skriftlig fremstilling kan allerede på dette tidspunktet være med på å gi refleksjon rundt eget arbeid (Bjørnsrud 2004, 2005). Innholdet i brevene kan i etterkant med fordel gi grunnlag for oppfølgingsintervjuer (Berg 1999, Bjørnsrud 2004, 2005). Dette er også det aksjonsforskningen legger opp til (kap 4.1)

Refleksjonsdag

I mitt materiale ble det viktig å gå tilbake til ansatte, og gi min tolkning av deres brev. De ansatte må få mulighet til å korrigere misforståelser, oppklare uklarheter, og kanskje stille spørsmål til elementer jeg tar for gitt. I tillegg til disse aspektene, er det nødvendig å få utvidet kunnskap om det de ansatte beskriver som utfordringer i sitt arbeid. Dette for å kunne legge til rette en mest mulig gjennomarbeidet og ”rett” aksjonsplan for å forbedre praksis som en del av aksjonsforskningens kontinuerlige forbedringsprosess (McNiff 2002). Et slikt møte med de ansatte ble det lagt til rette for ved hjelp av en refleksjonsdag.

I utgangspunktet hadde jeg tenkt dette som et fokusgruppeintervju. Nøtnæs (2001) beskriver dette som uformelle gruppeintervjuer der gruppene vanligvis består av åtte til ti personer. Metoden beskrives som hensiktsmessig der formålet er å fremskaffe informasjon om hva mennesker tenker om utvalgte tema. Dette gikk jeg bort fra blant annet fordi en ved fokusgruppeintervju legger opp til at deltakerne ikke bør kjenne hverandre fra før, men også fordi det skal utarbeides en intervjuguide før gjennomføring (Nøtnæs 2001). Mitt utgangspunktet var at jeg hadde en gruppe ansatte jeg arbeider med til daglig. Jeg ønsket å velge tema ut fra brevene for å få utvidet kunnskap om disse. Dette på bakgrunn av blant andre McNiffs anbefalinger om å begrense aksjonen når aksjonsforskningsprosjekter igangsettes (McNiff 1997). Jeg ville allikevel ikke styre refleksjonen mer enn det, noe som utelukket intervjuguide.

Isteden avholdt vi ut fra aksjonsforskningens teori og prinsipper det jeg vil kalle en refleksjonsdag. Blant annet Schmuck (2006) beskriver hvordan det i den praksisrettede

aksjonsforskningen må legges til rette for at de ansatte får mulighet til å reflektere over egen praksis. Slik innhentes informasjon om praksis, noe som i mitt prosjekt skjedde ved hjelp av brevene. Denne informasjonen tolkes av forskeren, og presenteres tilbake til de ansatte. Dette både for å gi de ansatte mulighet for å oppklare misforståelser og korrigere forskeren, men også for en videre analyse av brevene, og å utvide forståelsen hos forsker og ansatte (Schmuck 2006). Slik sett blir refleksjonsdagen en mulighet for å legge til rette for informasjon fra forsker til ansatt om tolkning av data, korrigerende av denne gjennom samtale, ny datainnsamling som gir mulighet for utvidet og ny forståelse av utvalgte tema (se også kap 4.2.2 og kap 6).

Annen datainnsamling

I tillegg til brev og refleksjonsdag ble mine refleksjoner fra alle samtaler mellom meg og de ansatte om forskningsprosjektet, og de observasjoner og refleksjoner jeg gjorde underveis nedfelt i en personlig logg fra min side. Fra datainnsamlingen startet etter første informasjonsmøte om prosjektet i september 2009 fram mot avslutning nå i 2011 er det ført logg (se også kap 4.4 og 6).

4.2.2 Analyse av data

Deretter følger tolkning og kategorisering av innsamlede data. Det kan gjøres ved reflekterende samtaler med deltakerne, analysere logg og notater etter samtaler med kollegaer, eller foreta andre analyser (Schmuck 2006).

Gjennomgang av brev

Etter hvert begynte jeg å lete etter en analysestrategi for å kunne analysere brevene. I følge Postholm (2005) er analysemetoden "*The constant comparative method of analysis*" en utmerket analysemåte for alle kvalitative studier der kategorisering av datamaterialet er ønskelig. Blant annet dette gjorde at jeg ble opptatt av å tilegne meg kunnskap om denne metoden. I ettertankens lys er kanskje en modifisert utgave av "*The Constant comparative method of analysis*" (*den konstant komparative analysemetoden*), (Strauss, Corbin 1990, 1998 og Corbin, Strauss 2008), ikke den mest tilgjengelige metode å gjøre bruk av. Dette er en analysestrategi innenfor Grounded theory (GT); en metodisk tilnærming som i utgangspunktet ble utviklet av sosiologene Barney Glaser og Anselm Strauss (Glaser og Strauss 1967). Det er flere retninger og uenighet innenfor dette feltet, og det vil ta for stor plass å komme inn på disse her. Kort

kan det sies at Grounded theory kan brukes som en forståelsesramme for forskning, men denne forståelsesrammen vil være forskjellig ut fra hvilken retning av GT man bekjenner seg til (bl.a Strauss, Corbin 1990, 1998 og Charmaz 2006). Til de ulike retninger er det også utviklet tilhørende analysemetode (ibid).

Først og fremst ønsket jeg i utgangspunktet å ikke utelukke noe av det de ansatte beskriver som utfordrene i sitt arbeid. Jeg ønsket i størst mulig grad å fjerne meg fra min forforståelse, og lese brevene med et så åpent sinn som mulig. Denne analyseformen er spesielt designet for å hjelpe forskeren til å skape nødvendig avstand til teksten, selv om forskeren hele tiden må være klar over at forforståelsen er tilstede (Corbin og Strauss 2008). Charmaz (2006) sier at nettopp det at vi er oss dette bevisst, kan hindre at vi bare reproducerer antagelser fra andre.

Corbin og Strauss (1990,1998, 2008) beskriver metoden som en måte å forholde seg til teksten på, der en tar i bruk hele seg selv – her også f.eks reaksjoner og intuisjon – forskeren ”går inn i” materialet. Denne analyseformen er kanskje teknisk, men det vil alltid være den som analyserer sin oppfatning og forståelse som skaper analysen (ibid). Dette passet også til hvordan jeg mener brevene måtte leses.

Etter hvert kom jeg fram til at det jeg ønsket var å finne ut hva familiesentret gjør, og hvilke utfordringer familiesentret har i sitt arbeid. Brevene ble levert anonymt til meg. Dette ikke fordi vi på en liten arbeidsplass har mulighet til å bevare en fullstendig anonymiteten, men fordi jeg ønsket mest mulig å fjerne meg fra det den enkelte skrev. Jeg mener jeg her ved hjelp av denne metoden får fram de enkelte stemmene som en helhet. Gjennom en slik analyse av brevene får jeg skapt den avstanden til den enkelte ansatte og til det arbeid vi daglig utfører, til å kunne ”høre” familiesentrets stemme. Nettopp fordi jeg i minst mulig grad ønsket å ha forutbestemte oppfatninger, ble det vanskelig å tilegne seg teori i forkant av undersøkelsen. Dette er også spesielt for denne analyseformen (Langdridge 2006).

I og med at jeg ønsket å inngå i en dialog med de ansatte ble det vanskelig å gjøre en fullstendig analyse. Jeg ønsket i gjennomgangen av brevene å bevege meg fra et i utgangspunktet åpent sinn, der minst mulig ble utelukket (Corbin og Strauss 1990, 1998, 2008), til å snevre analysetemaene ned til et håndterbart materiale for videre

aksjonsforskning sammen med de ansatte (McNiff 1997). Jeg ville bruke metoden for å kunne få en forståelse av de hovedtemaene de ansatte skrev om på ulik måte, men med felles stemme. Mitt valg ble å gjøre bare en modifisert utgave av metoden, åpen koding. Dette kan veldig kort beskrives ved at materialet gjennomgås intenst og nøye for å kunne brytes opp i mindre deler som gis navn. Dette igjen følges av en prosess der disse fenomenene samles i overskrifter representert av en fellesbetegnelse skapt av forskeren. Samtidig med overskriftene skrives memos. Et memo er en refleksjon, en slags mental dialog mellom leseren og dataene, og hjelper forskeren å komme ”ned” i materialet (Corbin og Strauss 1992, 1998, 2008 Postholm 2005) (se også kap. 5.3).

Videre analyse

En av de anbefalingene som framholdes i Grounded theory og i ”*The constant comparative method of analysis*”(ibid), er å analysere et brev eller intervju, for så å etterspørre i neste brev det man ble opptatt av etter å ha lest det første osv. I og med at brevene kom samtidig ble det her umulig å følge det metoden anbefaler. Til å begynne med tenkte jeg at jeg kunne gjennomføre et fokusgruppeintervju som en oppfølging etter brevanalysen (Nøtnæs 2001).

Imidlertid fikk prosessen med koding av brev fram de ansattes felles stemme, og ledet til en utkrystallisering av temaer. Disse temaene ønsket jeg å utforske mer gjennom dialog med de ansatte. På bakgrunn av dette ble det bestemt å avholde en refleksjonsdag (kap. 4.2.1) der temaene fra den åpne kodingen av brev ble bestemmende for, og dannet hovedfokus for dagen. Det ble slik at istedenfor GTs form med bygging av teoretisk rammeverk, ble aksjonsforskningens dialogiske form for å skape kunnskap valgt.

Etter først å gjøre bruk av åpen koding (Corbin og Strauss 1992, 1998, 2008, Postholm 2005) for å analysere brevene, gikk jeg over til aksjonsforskningens analyse, gjennomføring og fremstilling av forskning på og i praksis (bl.a. Schmuck 2006, McNiff 1997, 2002). Analysen bygger her på både de refleksjoner som ble gjort underveis ved loggskrivning, og de refleksjoner jeg har gjort ved gjennomgang av materialet i etterkant (se kap. 6).

4.2.3 Tilrettelegge forandringer

Refleksjon og ny kunnskap skaper ny forståelse. Dersom den nye forståelsen krever en annen måte å arbeide på, vurderes nye tiltak som kan iverksettes (Schmuck:2006) (se kap 6 og 7).

Disse tre første trinnene i den responsive aksjonsforskningsmodellen ble gjennomført i denne studien.

4.3 Utvalg

En av de vurderingene som måtte gjøres innledningsvis var å velge ut hvem jeg mente kunne gi den beste informasjonen til mitt prosjekt.

”Kvalitative studier baserer seg på strategiske utvalg, det vil si at vi velger informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen”. (Thagaard 2006 s.53)

Det mest nærliggende ville kanskje vært å innhente informasjon fra våre brukere. Ved nærmere overveielse fant jeg at brukerne ikke kunne gi den informasjonen jeg ønsket. Noe av det jeg ønsket med prosjektet var å få fram utviklingen av det familiearbeidet som gjøres. Dette ville bli vanskelig å få frem ved å snakke med brukere vi har i dag. I tillegg ble jeg mer og mer opptatt av å gjøre bruk av masterprosjektet til å få etablert en refleksiv praksis ved hjelp av aksjonsforskning. Det ble klart for meg at det var de ansatte jeg ønsket å forske sammen med. Flere av de ansatte har vært med siden oppstart. De har vært med på diskusjoner og refleksjoner i årenes løp. De har allikevel ikke fått anledning til å stoppe opp for å reflektere over, og å skrive ned sine refleksjoner uten innblanding fra de andre ansatte. Masterprosjektet ble en gylden anledning til å få innhentet informasjon og tanker fra de ansatte om eget arbeid, og om arbeid i et familiesenter. Dette for å kunne forske videre ved hjelp av praksisrettet aksjonsforskning for å oppnå forbedringer i praksis (Schmuck 2006).

4.4 Overveielser rundt forskningsetikk og gyldighet

En praksisrettet aksjonsforskning vil måtte innebære at deltagerne er samarbeidspartnere og kollegaer. De har ofte kjent hverandre over tid, og skal fortsette å samarbeide også etter at forskningsprosjektet er over – forhåpentligvis til og med på en bedre måte enn før. Dette stiller store krav til forskeren. Schmuck (2006) fremhever at ingen deltakere må bli skadelidende. I og med at kontinuerlig forbedring av praksis er

målet, må forskningen komme både deltakere og organisasjon til gode. Han mener at dette medfører høyere etiske krav til aksjonsforskningen enn til tradisjonell forskning (ibid).

Postholm (2005) hevder at hovedinformantene må få kjennskap til hvilke byrder eller ekstra arbeidsbelastninger prosjektet vil innebære for dem. Postholm mener også at et nært forhold mellom forsker og forskningsdeltaker, respekt, gjensidighet og at deltakerne blir verdsatt, er noen etiske aspekter ved kvalitativ forskning som er alfa og omega i behandlingen av forskningsdeltakere (ibid).

I og med at forskeren i dette prosjektet også er kollega vil dette også kreve etiske overveielser. Selv om kapittel tre fremmer en argumentasjonen for å kunne forske på eget fagfelt, er utfordringene mange. Her er de forskningsetiske overveielsene gjort på forhånd og underveis viktige bidrag til at ingen blir skadelidende, og at resultatet av prosjektet kan godkjennes. Det er nødvendig at jeg som forsker hele tiden er oppmerksom på, og forholder meg til disse kjensgjerningene.

For å ivareta de ansatte fikk de fullstendig informasjon om hensikten og målet med forskningen (informert samtykke), og hvilke krav de ville bli stilt overfor (se vedlegg 1). De fikk også informasjon om at alle opplysninger ville bli behandlet konfidensielt (Kvale 2009). De ansatte ble på flere møter informert om hvilke ekstrabelastninger prosjektet ville innebære for dem (Postholm 2005). De ble oppfordret til å stille spørsmål i møtene. De fikk også både muntlig og skriftlig tilbud om å ta kontakt med meg når som helst, dersom de ble usikker på hva som ble ønsket av dem (se vedlegg 2). Det er viktig å være klar over at forskning, og spesielt kvalitativ forskning, er intervensjon i menneskers liv (Postholm 2005). Siden denne forskningen foregår på egen arbeidsplass, og blant kollegaer ble dette et spesielt viktig aspekt å ta med videre i prosjektet.

En av mine utfordringer med mitt prosjekt var at jeg ønsket å forske på eget felt. Ønsket var å utforske det arbeidet som gjøres i familiesentret, og at dette skulle skje i samarbeid med de ansatte. For å kunne fjerne meg mest mulig fra å påvirke de ansatte i datainnsamlingen, valgte jeg allerede under planleggingen av prosjektet, brevmetoden som datainnsamlingsmetode (Berg 1999, Bjørnsrud 2004, 2005). Et annet valg kunne

vært å intervju flere eller alle ansatte ved å gjennomføre kvalitative forskningsintervju etter en utarbeidet intervjuguide

(Kvale 2009). En utfordring ville da vært at i og med at jeg skulle utarbeide intervjuguiden, kunne mine tanker og ideer om hva som er viktig i vårt arbeid få for stor plass. Jeg utarbeidet invitasjonen til å skrive brev, men dette blir en mer åpen invitasjon til å skrive om det den enkelte er opptatt av innenfor visse rammer. En annen fare er at jeg i et intervju med ord, ansiktsuttrykk, blikk etc kan lede den ansatte i en retning fordi den er spesielt interessant for meg, og ikke fordi dette var det den ansatte ønsket å snakke om. Her kommer også brevmetoden meg til hjelp. Dette fordi den ansatte kan sitte for seg selv og skrive om det hun er opptatt av. Jeg får fram den enkeltes stemme uten avbrytelser eller påvirkning.

Den viktigste årsaken til valg av brevmetoden er nettopp dette, det er de ansattes tanker om eget arbeid som er viktig. Ikke hva jeg tror, håper eller tar for gitt at de tenker.

Dette var også årsaken til at en modifisert utgave av *"The constant comparative method of analysis"* (Strauss og Corbin 1990, 1998) ble valgt for å analysere brevene.

Denne metoden hjalp meg, i analysen av brevene fra de ansatte, i det å skape avstand til egen praksis. Å frigjøre seg helt fra egne subjektive tanker og meninger er ikke gjennomførbart. En slik analysemetode kan allikevel være med på å bevisstgjøre forskeren på egne antagelser, oppfatninger og ønsker om retning på analysen (ibid). Dette ble spesielt viktig for mitt vedkommende som kjenner feltet det forskes på innenfra. Jeg ønsket som sagt i utgangspunktet å innta en bred tilnærming til det arbeidet som gjøres.

For å kunne ivareta de ansatte, som et viktig korrektiv til meg, og for å kunne gi prosjektet en nødvendig forskningsmessig vinkling ønsket jeg å ha med en ekstern veileder i prosjektet.

Flere har fremsatt kritikk mot aksjonsforskningen for ikke å være vitenskapelig nok (bl.a i Berger 2006). Kritikken peker spesielt på at forskeren ikke har nok distanse til fagfeltet, og står i fare for å påvirke det det forskes på (Tiller (red) 2004). Den manglende distansen kan være med på å påvirke forskningsfunnenes gyldighet (ibid). I følge "Forskningsetiske retningslinjer" har man, spesielt som forsker og samtidig medarbeider, ansvar for å tydeliggjøre grensene mellom ulike roller (NESH 2005). Her kom ekstern veileders kompetanse oss til hjelp. Andre utfordringer det pekes på er

manglende dokumentasjon av hvordan forskeren har gått fram, manglende refleksivitet og manglende teoritilknytning (Tiller (red) 2004).

I dette kapitlet mener jeg å kunne redegjøre for forskningsetiske overveielser som er med på å tilkjennegi at jeg som forsker har tatt denne kritikken alvorlig, og at jeg har hatt den med meg i mitt arbeid. Brevmetoden, analysemetode og ekstern veileder er med på å skape distanse mellom forsker og de det forskes på. Jeg redegjør for hvordan jeg har gått fram i mitt arbeid, loggnotater og transkribering av intervju kan etterprøves. Refleksivitet er denne forskningsoppgavens hovedanliggende, og det å knytte teoretiske betraktninger til refleksjonene vil framå av kapittel seks.

5. Praktisk gjennomføring av forskningsprosessen

For å få en forståelig fremstilling av hva som skjedde, velger jeg her i kapittel fem å beskrive forskningsprosessen slik den praktisk ble gjennomført. Den praktiske gjennomføringen beskrives med planleggingsfasen, første del av gjennomføringsfasen med de innkomne brevene, og gjennomgangen av disse. Deretter beskrives refleksjonsdagen, og hvordan den ble gjennomført.

5.1 Planleggingsfasen

Den 21. september 2009 informerte jeg de ansatte om mine prosjektplaner. Jeg fortalte om alle kvaler, om mine tanker om prosjektet og at jeg var avhengig av deres hjelp. Dette ble ikke møtt med klappsalver, men de ansatte var interessert, og en sa at dette i kampen om resurser kanskje betydde et være eller ikke være for familiesentret.

Den 1. oktober kom ekstern veileder reisende til oss. Hun intervjuet meg foran de ansatte om mine tanker rundt dette prosjektet, og de fikk stille spørsmål i etterkant. Dagen etter ble brukt til å utarbeide et forslag til invitasjonsbrev. Dette ble også sent til veileder for godkjenning før utsendelse til de ansatte.

I invitasjonen sto det at de ansatte gjerne måtte ta kontakt med meg hvis det var noe de lurte på. Flere tok kontakt fordi de syntes det var vanskelig å formulere seg skriftlig om det de arbeidet med til daglig. Jeg forsøkte etter beste evne å avdramatisere dette med brevskrivningen. Ønsket mitt var mest av alt at de satte seg ned og tenkte over arbeidet sitt, og formulerte noen tanker til meg om det.

Alle leverte brev innen fristen den 4. januar 2010.

5.2 Brevene

Invitasjonen (se vedlegg 2) fokuserte på sentrale utfordringer jeg ønsket å sette søkelys på i prosjektet:

- *Familiesenterets mål om å hjelpe barna gjennom foreldrene.*
- *Utvikling av forståelse og handling gjennom dialog. Å invitere til samarbeid gjennom dialog med foreldrene. Å møte foreldrene på en slik måte at de føler seg hørt, forstått og ivaretatt.*
- *Å ikke miste barnet av synet.*
- *Å finne praktiske og bærekraftige måter å få til dette på.*

Ønsket var at brevene skulle omhandle det arbeidet de ansatte gjør i familiesentret, derfor ble den spesifikke invitasjonen slik:

1. Skriv 3-4 eksempler av betydningsfulle (med hensyn til de nevnte utfordringene) møter med familier. Disse bør helst være møter hvor både problematiske og positive løsningsfremmende hendelser fremkom, og bidro til at møtet ble spesielt betydningsfullt.

2. Skriv 1-2 "suksesshistorier" som belyser suksess med hensyn til de overnevnte utfordringer.

3. Andre refleksjoner rundt temaet arbeid på familiesenteret generelt; kritiske refleksjoner, spørsmål du sitter inne med, andre temaer du anser som relevant med hensyn til forståelse av arbeidet på familiesenteret.

I tillegg var det viktig for meg å understreke i invitasjonen at det var den enkeltes tanker og refleksjoner rundt eget arbeid jeg ønsket å få.

Jeg fikk åtte brev fra de ansatte, hvert brev på fra fem til åtte sider. Alle hadde skrevet om arbeidet sitt. De hadde belyst det med historier fra praksis, og de hadde på ulikt vis reflektert over arbeidet i familiesentret generelt, sitt eget arbeid spesielt, og møte med familiene som kommer til oss.

5.3 Tematisering av brev

Gjennomgangen av brevene skjedde i februar og mars 2010. Ekstern veileder skulle komme i slutten av mars, for å gjennomføre sammen med de ansatte og meg, det som ble en refleksjonsdag (se kap. 4.1.2) på familiesentret. Jeg leste om koding i 2008 utgaven av *”Basics of Qualitative Research”* (Corbin og Strauss 2008). For å forklare hvordan kodingen foregår tar Juliet Corbin utgangspunkt i brev som ble sendt til Anselm Strauss fra Vietnam-veteraner. Dette passet også meg perfekt, fordi det nettopp var brev (uten sammenligning for øvrig), jeg skulle lese.

Jeg hadde med min invitasjon i bakhodet, men forsøkte å fjerne meg fra den, og også lese brevene som om jeg ikke kjente til arbeidsplassen fra før. Ved første gangs gjennomlesning gjorde jeg ingen notater el.l.

Så merket jeg alle ark fra hver brevskriver med en bokstav, og gikk på detaljert vis gjennom selve manuskriptet. Jeg ønsket å foreta en åpen koding. Jeg leste med litt skrått blikk, og forsøkte å gå inn i teksten. Jeg brukte naturlige avsnitt som stopp –punkt, og var opptatt av spesielle ord og vendinger, av der jeg kjedet meg, ble irritert eller glad, og der det samme fenomenet ble beskrevet på ulik måte i de ulike brevene. Ut fra dette laget jeg overskrifter, og for hver overskrift skrev jeg et memo (se kap 4.2.2). Disse refleksjonene ble til stor hjelp i det videre arbeidet. Det var faktisk helt spesielt at selv om hver hadde skrevet sitt personlige brev, kom det etter hvert fram en felles stemme. Dette fordi de skrev om det samme, men på ulik måte. Etter flere gjennomganger ble overskriftene samlet i tema.

Til sammen ble det fire hovedtema, men der et av disse ble delt i to. Dette siste ble kalt ”Å lykkes” som var delt i to, ”Her lykkes jeg” og ”Kanskje kan vi lykkes”, ”For lett – for vanskelig” var det andre tema, ”Relasjon” det tredje og ”Kultur” det fjerde.

5.4 Refleksjonsdag

Ekstern veileder kom på nytt for å være med oss på gjennomføringen av samtaler med de ansatte den 18.mars 2010. Det var spesielt viktig for meg, bl.a. i og med forskning på eget felt, å ha ekstern veileder til stede under refleksjonsdagen (se kap 4.3).

Informasjon fra de ansatte var innhentet gjennom brevene. Denne informasjonen var bearbeidet og analysert. Resultatet ble nå presentert for de ansatte for å få deres nye reaksjon på dette igjen (McNiff 2002, Schmuck 2006 m.fl). Her blir refleksjonsdagen en mulighet til å få utvidet kunnskap om det som kom til uttrykk i brevene.

I og med at brevene ga veldig mye informasjon ble det nødvendig å bestemme et hovedfokus for dagen, og gå nærmere inn i det. Hovedfokus ble for oss de fire temaene som framkom etter åpen koding. Måten dette ble gjort på var at ekstern veileder og jeg samtalte om det de ansatte hadde skrevet om i brevene. Dette ville vi at de ansatte skulle reflektere over, komme med supplerende innspill, korrigeringer etc. De ble plassert i tre grupper, og ekstern veileder intervjuet hver gruppe for seg. Jeg noterte det som ble sagt samtidig som jeg kunne komme med supplerende spørsmål.

Mens de andre spiste lunsj, gjennomgikk jeg notatene, og snakket litt med veileder om hva jeg ønsket de ansatte, på bakgrunn av gruppesamtalene, kunne snakke videre om. Igjen gjentok det samme seg, gruppene samtalte med ekstern veileder, mens jeg skrev notater og supplerte med spørsmål. Alt dette ble tatt opp på bånd, og etter hvert transkribert.

6. Familiesentrets utfordringer, refleksjon og teoretisk tilnærming.

Mitt ønske og mål for denne undersøkelsen har som nevnt vært å få et inntrykk av hva et kommunalt familiesenter har som faglig ståsted etter nesten åtte års drift. Hvilke kvaliteter har vi, og hvilke utfordringer står vi overfor. Det er dette forskningsprosessen har dreid seg om.

Framstillingen av undersøkelsen skjer ved at de temaene de ansatte er opptatt av i sine brev danner overskrifter for hver seksjon. Hvert av temaene er utgangspunkt for videre dialog, og er nærmere utforsket i form av en refleksjonsdag. Her fikk de ansatte mulighet til å reflektere nærmere over de ulike temaene, konkretisere og utdype disse.

Ikke minst bidro dette til at mine forforståelser kom fram i lyset. Dette fremstilles under hver temaoverskrift. Jeg reflekterer over det som kommer fram under hvert tema, og knytter det til en teoretisk tilnærming. Slik har analyse, fremstillingsprosess og diskusjon blitt vevd sammen i en dialogisk bevegelse som jeg mener gir et best mulig fundament for utarbeidelse av en eventuell aksjonsplan i etterkant av prosessen.

6.1 Å lykkes

Ved gjennomgang av brevene ble ”Å lykkes” det største temaet. Ved nærmere lesning og bearbeidelse fant jeg at det måtte deles i to.

Deltemaet ”Her lykkes jeg” omhandler de beskrivelsene av situasjoner der den enkelte ansatte hadde en følelse av, eller en erfaring for å lykkes - at nettopp denne familien fikk hjelp av det arbeidet som ble gjort i familiesentret. Det som kommer fram her, er forskjelligheten i de møtene vi har med ulike familier. Det som også tydelig fremgår av brevene er at det ikke er ofte de ansatte føler at de lykkes. Det er få slike beskrivelser i brevene, men der dette beskrives er det i forbindelse med samtaler med foreldre.

I det første sitatet beskrives både det dialogiske aspektet, og kanskje gir det også en antydning av hvordan familiesentret ser på hjelperollen (se også kap. 6.2):

RB s.3: Jeg vet i ettertid at begge foreldrene har vært sammen på foreldremøte på skolen, og at eldste barnet har fått flere dager i strekk sammen med far etter barnets og farens ønske.

Det var en positiv opplevelse at noe lyktes og at jeg selv oppdaget at kunnskap ved å møte foreldre, ha tid til å lytte og gå inn i dialog, prøvde å fange opp hva som er vansken og hva en kan gjøre for at alle parter skal få det bedre, er noe jeg kan bidra med.

Brevskriveren har et inntrykk av at hun har forstått familien, og kunnet bidra med noe som har vært til hjelp for alle de involverte. Dette sitatet skaper et inntrykk av at de ansatte har høye krav til seg selv.

En annen tar også utgangspunkt i samtalen for å beskrive en god relasjon (se også kap 6.3) Hun skriver:

TA s.4: For at dette gikk godt var nok at vi to hadde god kjemi. Vi hadde gjensidig tro på hverandre. Samtidig tror jeg at noen foreldre er svært mottakelig for undervisning. De liker å lære nytt for å få bedre forståelse. Denne mammaen elsket disse samtalene. Som en forutsetning for å lykkes beskrives her den gode relasjonen mor og den ansatte hadde.

Et tredje utsagn om det å lykkes er også med på å beskrive hvilke forventninger vi som hjelpere har til oss selv, og hva vi skal bidra med (kap 6.2):

XA s.2: Nå har vi gått mange runder med dem og noe har løsnet underveis, mens noe fortsatt sitter fast i det samme gamle sporet. Det positive i denne historien så langt er at de fortsatt ønsker å treffe oss. Dette tiltross for at de i starten trodde problemet skulle være kjapt å løse, og at de bare skulle ha noen få møter med oss.

Så en historie/sak kan ha mange små triumfer underveis, bare vi ser dem.

Denne brevskriveren peker på at det ofte er vanskelig som hjelper å sitte med et inntrykk av hva familien behøver hjelp med, mens familien har en helt annen oppfatning av det samme. Hun sier også noe om at samtalene med familien går over tid.

I loggen stiller jeg spørsmål ved hvorfor jeg får så få beskrivelser av det å lykkes. Jeg skriver at jeg lurer på hvorfor det er slik; om det kan være fordi vi husker dårlig når vi lykkes. Da går det bra, familien forsvinner ut av familiesentret og går videre i livet. At det kanskje er lettere å huske familiene der vi strevde og kanskje måtte gi opp, eller der familien ønsket å avslutte, mens vi mente de skulle fortsette.

Kanskje kan det handle om hvem som bestemmer om vi lykkes i vårt arbeid eller ikke. Jeg stiller spørsmål om hvem det er vi spør om vi lykkes i vårt arbeid, om det er oss selv vi spør, og om det eksisterer noen mål for hva vi skal lykkes i forhold til.

Jeg undrer meg over om det er våre indre personlige krav for hvordan familier og barn skal ha det som preger oss, eller om det er av betydning for oss som hjelpere at familien opplever en bedre livssituasjon enn før de kom til oss. Disse og flere undringer ble det viktig å ta med seg til refleksjonen sammen med de ansatte.

Det andre deltemaet "Kanskje kan vi lykkes" omhandler de ansattes beskrivelser av hva de gjør i møte med familier som de tenker kanskje er med på å gjøre at familiene får det bedre.

Det flere skriver om, og som understrekes som viktig, er å skape tillit til familien eller barnet/ungdommen de møter. Dette belyses på denne måten av en av brevskriverne:

YA s.2: I dette møtet mener jeg at ved å avlaste mor når hun har det som tyngst, er det en hjelp for barnet. Barn av psykisk syke trenger noen som ser dem. Det å bygge opp tillit vil være av avgjørende betydning for både mor og barn.

En annen skriver at alt er bygd på tillit og frivillighet, og at vi som hjelpere må være til å stole på. En tredje skriver at vi må være til stede for familiene, men at dette skjer på ulike måter fordi alle familiene er forskjellige. På den andre siden lurer hun på om dette kan gjøre familiesentret og det arbeidet som gjøres litt utydelig og lite synlig. Hun lurer på om vi burde ha noen ”standarder” å rette oss etter. Dette eksemplifiserer hun med at hun privat har flere barn hun er fadder til. Disse barna er helt forskjellig både i alder og på andre måter. Alle får gaver til samme pris til jul og fødselsdag, men gavene er helt forskjellige. Hun mener at selv om alle familiene er ulike og skal møtes der de er, kan kanskje det å innføre en form for ”standard” være med på å gjøre det arbeidet vi gjør mer tydelig for både familiene og oss selv. Hun skriver ikke noe mer om hva denne ”standarden” skal innebære.

Dette med hvordan vi skal tenke om det arbeidet vi gjør skriver flere om: *”Er familiesentrets hovedfokus familier, også tenke familier der dette ikke er definert i utgangspunktet?”* er et eksempel på et slikt utsagn. Dette spørsmålet skaper en undring over om det er mulig å tenke om barn og foreldre og det arbeidet som gjøres i familiesentret som noe annet enn et familiearbeid.

I loggen skriver jeg at spørsmålet får meg til lure på om mine tanker om arbeidet i familiesentret ikke er like innlysende for andre. Det har vært naturlig for meg å tenke familie når vi har barns oppvekst som utgangspunkt for vårt arbeid. Kanskje er det heller sånn at de fleste fagområder innen dette feltet enten arbeider med barn eller foreldre. (Se også kap 6.3)

Jeg undrer meg mest over hvorfor så få skriver om situasjoner der de lykkes. Samtidig skriver alle om måter å gjøre arbeidet på som kan bidra til at menneskene vi møter kanskje får det bedre. Flere foreslår også hvordan vi kan tenke om arbeidet som gjøres, og da underforstått for å gjøre det bedre. Disse tankene er svært forskjellige. Til sammen gjør det som beskrives under temaet ”Å lykkes” meg opptatt av om de ansatte ikke har klart for seg hva arbeidet de skal gjøre innebærer. At familiesentrets arbeid kan

oppfattes som diffust både for ansatte og samarbeidsparter, og for de som søker hjelp. Dette tok jeg med meg til refleksjonsdagen.

I gjennomgangen av dette temaet med medarbeiderne uttrykte alle overraskelse over at de ikke hadde beskrevet situasjoner eller samtaler der de følte at de lyktes. De mente selv de hadde gjort det. Da jeg leste utsagn og forklarte hvordan jeg tolket disse, ble det klart at det var de utsagnene de mente illustrerte å lykkes som jeg beskriver som ønsker for hvordan vi kan arbeide. De så mitt poeng. Vi reflekterte rundt hvorfor de skrev om det å lykkes i arbeidet på denne måten. Flere kom fram til at vi kanskje fremstår som diffus for både oss selv og andre. En av de ansatte sa at hun likte arbeidet på familiesentret svært godt. Allikevel var det kanskje enklere å håndtere arbeidet hun har på sitt andre arbeidssted. Der er hun satt til å utrede, og gi en skriftlig vurdering på bakgrunn av denne. Dette arbeidet er i tillegg lovregulert. På familiesentret skal hun møte foreldre og barn, og det kan gjøres på mange måter.

De ansatte mente denne diffusiteten kunne skyldes at vi har skapt familiesentret selv ut fra ganske åpne rammer. Fra planarbeidet startet i 2001, via oppstart i 2003 til i dag har mye forandret seg. Vi har på mange måter skapt forandringen selv uten for mye innblanding. Dette har hatt både gode og kanskje ikke så gode sider. Vi har fått arbeidet med familier, og har skolert og utviklet oss på det. Kanskje har vi allikevel ikke vært helt klar over de valgene vi har gjort, og i hvilken retning vi har gått. I løpet av refleksjonsdagen ble det stilt spørsmål om vi går i samme retning, eller om vi går til hver vår kant. Og ikke minst, om det er en retning vi skulle gått i som vi har oversett.

6.1.1 Refleksjon rundt og teoretisk tilnærming til tema "Å lykkes".

For å finne mer ut av alle spørsmål som stilles i brev og under refleksjonsdagen er det nødvendig å gå litt tilbake i tid. I første kapittel har jeg beskrevet historikken bak etableringen av familiesentret. Det framgår der at på det tidspunktet planen ble skrevet, visste vi ikke hva et familiesenter skulle være. I ettertid kan en se at kommunale familiesenter har fått litt ulik utforming. Sentrene er allikevel skapt over samme lest, og har samme ideologiske utgangspunkt (se kap 1 og 2). Rapporten "Evaluering av forsøk med familiesentre i Norge" (Haugland m.fl 2005) (j.fr kap 2.3) sier blant annet at familiesentermodellen bygger på både "*Opptappingsplanen for psykisk helse*" og på "*Strategiplan i det 21. århundre*" (1998) som begge har myndiggjøring et bærende

element for å oppnå bedre helse i befolkningen. Her ligger det en del tankegodt som preger det arbeidet vi gjør i dag. Allikevel er kanskje dette ideologiske fundamentet ikke så tydelig for oss i vårt daglige virke.

Myndiggjøring (empowerment) ble i statlige publikasjoner etter hvert omtalt som mestring, og vi som hjelpere i et kommunalt system skulle bidra til mestring i befolkningen. Anbefalingene gikk ut på at vi som arbeidet med barn og foreldre skulle bidra til slik mestring ved hjelp av foreldreveiledning. Mestring og foreldreveiledning ble derfor lagt til grunn for det arbeidet som ble utviklet ved hjelp av familiesentret. Dette er fremdeles sentrale begrep som vi i det daglige gjør bruk av for å beskrive hvordan vi arbeider, og som de ansatte i brevene og på refleksjonsdagen benytter for å klargjøre det arbeidet som gjøres. Jeg har derfor valgt å se nærmere på nettopp disse begrepene, kanskje er de ikke så entydige som vi ønsker å tro.

Mestring

Å bedre befolkningens psykiske helse var og er opptrappingsplanens hovedmål. Familiesentrets oppgave ble å ivareta denne oppgaven ovenfor barn og unge. De statlige anbefalingene gikk ut på å gi tidlig hjelp til småbarnsfamilier med psykososial problematikk. Ønsket var å snu en negativ utvikling før problemene ble for store. Vårt arbeid var å bidra til at foreldrene skulle mestre foreldrerollen best mulig. Mestringsbegrepet ble på mange måter tatt for gitt av oss. Vi hadde vel hvert vårt indre bilde av hva dette innebar.

Ved gjennomgang og lesing av utredninger og stortingsmeldinger for feltet forebyggende og helsefremmende arbeid, går begrepet mestring stadig igjen. I NOU 1998:18 *Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene*, står mestringsbegrepet sentralt:

”Filosofien innenfor det nye folkehelsearbeidet må legges til grunn: I vår tid dreier det seg om deltagelse, mestring og kontroll over egen situasjon, om å la engasjement og initiativ avløse avmaktfølelse” (s. 39)

Også St.meld. 39 (2001-2002) *Oppvekst- og levkår for barn og ungdom i Norge*, St.meld. 40 (2001-2002) *Om barne- og ungdomsvernet* og St.meld.nr.16 (2002-2003) *Resept for et sunnere Norge*, understreker at forebyggende og helsefremmende arbeid i forhold til psykisk helse skal bidra til egen mestring. Hva mestringsbegrepet skal

innebære er ulikt definert i de ulike utredningene. NOU 1998:18 setter likhetstegn mellom mestring og empowerment, og klargjør hva som ligger i begrepet empowerment (s.189). St.prp.nr.63 (1997-98) *Opptrappingsplan for psykisk helse* har som en av fem hovedlinjer økt vekt på funksjon, mestring og egne ressurser. Her vektlegges brukermedvirkning, og at denne medvirkningen styrker muligheten til å mestre eget liv.

Regjeringens strategiplan "*....sammen om psykisk helse....*" (2003) setter mestring av eget liv som første hovedmål. Delmål her er: Et samfunn preget av toleranse, et helsefremmende og forebyggende samfunn, styrking av egne ressurser og hindre sykeliggjøring. Her fremmes gode hensikter og mange positive ideer, men heller ikke her klargjøres det tydelig hva som legges i mestringsbegrepet.

I artikkelen "*Mestringsperspektivet - noen kritiske refleksjoner*" problematiserer Helen Johnsen Christie (2004) nettopp dette. Hun hevder at mestring lett forveksles med kontroll av egne reaksjoner, og at når det gjelder psykiske problemer er dette knyttet til overkontroll og underkontroll av følelser. "*Man kan si om mange med psykiske problemer med overkontroll - som anorektikere, barn med tvangssymptomer og lignende - at de mestrer seg i hjel*" (ibid s. 23). En annen problemstilling hun utfordrer oss på, er om vår mestringsbegeistring kan føles som en påkjenning for mange unge som har erfart nederlag etter nederlag i skolesammenheng og sosiale relasjoner. Hun spør om vi kanskje også behøver noen av de tidligere ordene som at "*sorg ikke skal mestres, den skal bearbeides, konflikter skal forsones eller løses, tap og savn skal erkjennes og rommes*" (ibid s 23). Hun hevder at "*mestring blir nakent, fattig og trangt når det blir stående som det eneste hedersordet*" (ibid s.24).

Hilchen Sommerschild har i sin artikkel "*Mestring som styrende begrep*" også innvendinger mot mestringsbegrepet (Gjærum, Grøholt, Sommerschild 1998). Hun uttrykker bl.a en skepsis mot begrepet fordi det kan skape en forestilling om det vellykkede individ – en "vinner". Allikevel mener Sommerschild at et mestringsperspektiv i større grad enn et sykdomsperspektiv leder fram mot nye muligheter og ubrukte sider hos hjelpesøkende (ibid).

For å kunne avklare om begrepet mestring er til hjelp for oss i vårt videre arbeid i familiesentret er det nødvendig med en nærmere konkretisering. Jeg velger å støtte meg

til Sommerschilds tidligere nevnte artikkel for å utdype mestringsbegrepet, og hva som kan bidra til mestring. Hennes artikkel er skrevet spesielt med tanke på barns mestring, men er like relevant for foreldres mestring. Med familiesentrets tanke om at det er foreldrene som er barnas største ressurs, blir dette spesielt relevant.

Sommerschild tar i sin tilnærming til begrepet utgangspunkt i fire ulike kilder.

Den første kilden er resilience-forskningen: studier av barn som mestrer livet til tross for mye motgang. Overskriften her er "Fra risikobarn til mestringsbarn" (ibid).

Den andre kilden er selvbildeforskningen. Stadig flere forskningsrapporter konkluderer med at de aller fleste mennesker som sliter med sin psykiske helse, også sliter med lavt selvbilde og mindreverdfølelse. Dette kaller hun "Selvbildet i et mestringsperspektiv" (ibid).

Den tredje kilden er den familieterapeutiske tilnærmingen. Hun skriver at i familieterapi har terapeutens rolle forandret seg fra å være styrende til å bli samtalepartner på like fot. Dette fordi samtalen da gjør det lettere for familien å oppdage egne krefter og muligheter.

Denne tilnærmingen kaller hun "Fra familieterapeut til samtalepartner" (ibid).

Den fjerde kilden er sosiologen Aron Antonovski og hans utvikling av salutogenesen (dannet av det latinske ordet salus som betyr helse eller sunnhet, og det greske ordet genesis som betyr tilblivelse). Han hevder at avgjørende for hvordan vi greier oss er vår opplevelse av sammenheng – Sense of coherence. Denne sammenhengen innebærer at vi kan forstå situasjonen, ha tro på at vi kan finne fram til løsninger, og finne mening i å forsøke på det.

Bidraget her kaller hun "Fra patogenese til salutogenese" (ibid).

Ut fra disse kildene har Sommerschild utarbeidet en skjematisk framstilling som hun ønsker skal bidra til å skape sammenheng og forståelse av mestringsbegrepet.

Modellen beskriver to viktige element som bidrar til mestring, det å utvikle tilhørighet og kompetanse. Tilhørighet utvikles spesielt ved å ha en fortrolig, det er noe man kan kalle "et trumfkort i livets spill". Den utvikles også gjennom den tryggheten en familie kan gi. En trygghet som skapes gjennom forutsigbarhet og bekreftelse på egenverd. I tillegg er nettverket viktig for å skape tilhørighet. Sommerschild mener det styrker barnet å møte felles normer og verdier hos de voksne, sammen med tilhørighet er det med på å gi livet en overordnet mening.

Det å utvikle kompetanse beskrives med at barnet må erfare at det kan noe, oppgaver som gis må harmonere med det barnet får til. Å være til nytte, få og ta ansvar og å utfolde nestekjærlighet – er sterkt med på å utvikle egenverdsfølelsen.

I det siste punktet – å møte og mestre motgang – er det Antonovskys tre elementer som ligger til grunn; forstå situasjonen, ha tro på å finne løsninger, finne mening i å forsøke på det. Alle kan komme styrket ut av en prøvelse bare utfordringene er i samsvar med muligheter for mestring (ibid).

Sommerschild sier til slutt at der liver løper bra ut fra modellen, gir det grobunn for en god opplevelse av egenverd. Der hvor det ikke har gått så greit, kan modellen gi tanker om hvordan man kan gå inn å styrke sterke sider og supplere det utilstrekkelige. Denne gjennomgangen og konkretisering av mestringsbegrepet kan være med på å klargjøre og hjelpe oss i vårt videre arbeid på familiesentret.

Foreldreveiledning

Ved oppstart av familiesentret, var ønsket som sagt, å komme tidlig inn i familien før problemene ble for store. Dette for å bidra til god psykisk helse for barna. *”Foreldre er eksperter på egne barn. Denne unike kunnskapen er det viktig å ta vare på, styrke og utvikle videre”* (bl.a i Hundeide 1996 s.2). Dette skrev Barne- og familieminister Grete Berget i forordet på en rekke temahefter og bøker som til sammen utgjorde foreldreveiledningsprogrammet (Q-0930/96). Dette var et samarbeidsprosjekt mellom flere departement (ibid). Målet var å støtte og styrke foreldre i rollen som oppdragere og omsorgspersoner for egne barn (ibid). I ulike rundskriv fra den tiden ble foreldreveiledning beskrevet som en hjelp i arbeidet med å forebygge, dvs. minske forekomsten av psykiske og sosiale problem hos barn og i barnefamilier (bl.a i Q-5/95).

Jeg arbeidet da som helsesøster, og det er ikke å overdrive å si at dette skapte stor oppstandelse i helsesøstergruppa. Årsaken var at statlige myndigheter hevdet at helsesøstrene til da hadde drevet rådgiving, og nå skulle praksis endres. I ettertankens lys har nok mange helsesøstre sett at det var mye sannhet i at det vi bedrev kunne kalles rådgiving. Nå i dag stiller jeg mer spørsmål ved om ikke foreldreveiledning er en form for rådgiving det også. Eller sagt på en annen måte, det at foreldrene behøver

veiledning, betyr ikke det at eksperter kommer utenfra og forteller dem hva de skal gjøre. Dette kommer jeg nærmere tilbake til senere under dette punktet.

Hva var da foreldreveiledning på den tiden. Karsten Hundeide (1996) utviklet ICDP sensitiviseringsprogram. ICDP står for International Child Development Programs. Han beskriver dette som en metode for å *”reaktivere de positive omsorgsidealer og ferdigheter som allerede eksisterer i de familier og i de samfunn der barnet skal vokse opp og tilpasse seg”* (Hundeide 1996 s.5). Foreldrene presenteres for åtte temaer for godt samspill. De skal gjennom oppgaver og aktiviteter utforme sin egen forståelse og praksis basert på disse temaene. Dette skjer i samarbeid med veileder. Meningen er at dette skal være en ledet bevisstgjøring av egen positiv samspillpraksis (ibid). Som en kuriositet kan det nevnes at i dag i 2011 er det ICDP foreldreveiledningsprogram BUFetat skolerer de ansatte i kommunene som arbeider med barn og familier i. Dette er akkurat det samme programmet vi ble gjort kjent med i 1996. Ting tar tid.

En tverrfaglig sammensatt gruppe fikk i vår kommune ansvar for å vurdere og tilpasse den statlige føringen til lokale forhold. Gruppen innhentet også informasjon om Marte meo metoden (bl.a. i Roug 2002). Marte meo som betyr ”av egen kraft” og er utviklet av Maria Artz, en nederlandsk pedagog. Terapeuten videofilmer dagligdagse samspill- og samhandlingssituasjoner mellom foreldre og barn. Opptakene vises tilbake til foreldrene. Metoden tar utgangspunkt i prinsippene for utviklingsstøttende kommunikasjon, og dette vektlegges i stor grad i gjennomgangen (ibid).

Vi i gruppen opplevde foreldreveiledningslitteraturen som en hjelp til å skifte fokus. Vi fikk fokus på foreldrerollen, og hjelp til å se at foreldre er de viktigste i barnas liv. Vi fikk fokus på psykososiale utfordringer i familien, og vi fikk hjelp til å se på mestring og positive forhold i familien istedenfor risikofaktorer og problemadferd. I tillegg leste vi artikler som omhandlet tidlig samspill mellom foreldre og barn i første leveår, og om barns egenutvikling. Gjennom artiklene oppdaget vi blant andre Bowlby (1988) og hans tilknytningsteori (se kap 2.1).

Imidlertid var gruppen helt tydelig på at foreldreveiledning er ei metodisk tilnærming som krever at fagfolk må skoleres og få egen veiledning i arbeidet. Vi kunne også se at veiledningen ikke passet for alle foreldre, eller til alle formål.

Siden foreldreveiledning var en av grunnsteinene for etableringen av familiesentret er det interessant i denne sammenhengen å se hvordan dette begrepet har forandret seg. I dag er foreldreveiledning blitt et ord ”alle” bruker. Alt fra et fire timers opplegg der foreldre i en fjerde klasse møtes for å diskutere innetider, lommepenger etc, til et døgnbemannet veiledningstilbud der foreldre og barn bor sammen, kalles foreldreveiledning.

Den uttrykte intensjon i 1995 var som nevnt at ”foreldre er eksperter på egne barn”. I dag mener jeg å kunne se at ekspertvelde er på full fart tilbake. Nettopp det motsatte av vårt ønske ved oppstart av sentret. Nå heter det seg at all foreldreveiledning skal være evidensbasert, og basert på manualer, dvs instruksjon. Vi ser også en diagnostisering av psykiske lidelser hos barn som overrasker oss.

I dag har vi i familiesentret tre ICDP- veiledere, en Marte meo terapeut, og en PMTO terapeut. PMTO står for Parent Management Training, Oregon, og som navnet tilsier er dette et treningsprogram for foreldre (bl.a. i Frøyland 2005). Kort kan dette programmet beskrives ved at barn og foreldre møtes først til samtale med terapeut. Her kartlegges familiesituasjonen og det tegnes nettverkskart. Deretter møter foreldrene terapeuten der de gjennomfører et manualbasert program. Foreldrene trener på f.eks å gi gode beskjeder til barna sammen med terapeut, og går hjem med barna tilstede, og trener på det samme (ibid).

Vi ser at disse veiledningsmetodene baserer seg på helt ulike prinsipper, og ikke minst ulikt språk. Der Marte meo (som tidligere nevnt betyr av egen kraft) og ICDP snakker om positivt samspill og positiv kommunikasjon, snakker PMTO om adferd og grensesetting og baserer seg på instruksjon fra terapeut til foreldre.

Ved etableringen av familiesentret var vi skolert i risikofaktorer hos barnet, slik som prematuritet eller der barna var vanskelig å regulere f.eks i forhold til mat, søvn og samspill. Vi var også opptatt av at det å være psykisk syk og/eller ha psykososiale utfordringer skaper utfordringer i det å være foreldre. Vi ønsket at familiesentret skulle være et sted der vi i møte med foreldrene kunne bidra til at de mestret foreldrerollen. Dette skulle vi gjøre ved hjelp av foreldreveiledning. Slik har vi på mange måter fortsatt arbeidet uten kanskje å reflektere mer over hvordan vi faktisk utfører det.

Min undring etter denne gjennomgangen er igjen om vi i familiesentret er på rett vei. Er det for eksempel mulig å praktisere foreldreveiledning etter så ulike prinsipper under et og samme tak. Ved nærmere ettertanke slår det meg at vi kanskje må lete etter svar andre steder enn i gjennomgang av hva vi har tenkt og gjort i forhold til foreldreveiledning. Denne gjennomgangen er en bevisstgjøring på at familiesentret er like upresis i omtalen av foreldreveiledning som alle andre. De fleste møter med familier vi har i dag dreier seg ikke om foreldreveiledning etter et bestemt mønster. Derimot har vi som brevene og refleksjonsdagen viser, samtaler med familier over tid.

6.2 For lett – for vanskelig.

Et tredje begrep som statlige myndigheter tok i bruk for å beskrive et familiesentertilbud var ”lavterskel”. Familiesentrene skulle etableres som et lavterskeltilbud. De ansatte beskriver i brevene en usikkerhet knyttet til dette begrepet. Tankene de har rundt det å være et lavterskeltilbud framstår som forskjellige. Dette temaet kalles her for; ”For lett – for vanskelig”.

Dette temaet dreide seg mye om at familiesentret tar i mot, og snakker med alle som henvender seg til oss. Det gjelder enten familien tar kontakt selv eller en samarbeidende instans henviser familien til oss. Det er først når vi kommer inn, og snakker med familien at vi kan få en forståelse av hvordan familien har det. Eksempelvis søker en mor hjelp fordi barnet ikke sover. Etter nærmere samtale viser det seg at mor er svært urolig fordi far har et alkoholproblem, og at verken hun eller barnet sover. Et barn med få og dårlig uttalte ord kan ha stramt tungeband, vann i mellomøret, men kan også være lite sett og snakket med. Spørsmålet som stilles i flere av brevene er derfor hvilke saker er en ”typisk familiesentersak”, og hvilke familier er det familiesentret skal arbeide med.

En av brevskriverne problematiserer dette på flere måter. Hun beskriver hva hun legger i et ”lavterskeltilbud”, og mener et slikt tilbud skaper løse rammer. Disse løse rammene, mener hun, kan gjøre arbeidet vanskelig, og hun stiller spørsmål ved om familiesentret har definert noen rammer for arbeidet som gjøres:

RC s.1: Fam.sentret er et tilbud som skal være på et ”lavt”/”lett” nivå – et lavterskeltilbud! Fam.sentret kan ikke dekke alle områder, derfor er det viktig at vi også

ser vår begrensning, og hvor vår grense som fam.senter går. Selv om vi har lyst og vil så gjerne må vi vite når er det en sak for oss, og når er det den skal til andre instanser som psykiatrikontor, barnevern osv. Vår faglighet strekker seg langt til sammen, men vi er ingen instans med myndighet og paragrafer som tar beslutninger eller kan bidra økonomisk – denne diskusjonen må vi holde varm, for det er lett å trå uti. Våre rammer er ganske løse.

Litt senere skriver hun:

RA s 6: Fam.sentret skal gi veiledning og ikke behandling, er det bestemt, hvor står det eller er det noe vi skal diskutere mer?

Skal en faggruppe drive med behandling, hva med de andre, skal de også drive behandling?

Hva blir fam.sentret da?Blir ikke vi veldig låst i perioder?Blir ventelisten her lang?

Skal ikke vi være en instans foreldre kan få raskt kontakt med?

Med disse to sitatene kommenterer brevskriveren det arbeidet hun mener skal utføres i familiesentret. Hun poengterer at sentret er et ”lavterskeltilbud”, og mener at ingen henvendelser er for ”lett”. Hun mener familiesentret skal drive veiledning, ikke behandling. Det å drive behandling kan føre til at tilbudet blir for de få, og ikke for alle – familiesentret får ventelister. Avslutningsvis poengterer hun hva hennes grunntanke er for det arbeidet som gjøres i familiesentret:

RD s.6: Grunntanken for meg med fam.sentret er at ingen sak er for liten, alle foreldre skal føle at de spørsmål de kommer med blir tatt på alvor, de skal bli hørt, sett, forstått og ivaretatt. Tidlig innsats er viktig, vent og se holdningen er vi ferdig med – kom heller en gang for mye enn for lite. Det er foreldre som kan hjelpe barna gjennom de første årene, men vi kan være en håndstrekning underveis, veilede/ha en dialog/styrke foreldre i foreldrerollen.

Her kommer igjen tanken om at familiesentret er et tilbud for alle, og at alle som kommer skal få hjelp fra oss.

En annen av medarbeiderne problematiserer det samme, på en litt annen måte. Hun beskriver det å møte en familie, og å få presentert noe av det de strever med. Etter hvert som hun og familien blir bedre kjent får hun også bedre kjennskap til ulike sider av familiens liv:

SB s. 2: Tanker jeg gjør meg i denne fortellingen er knyttet til spørsmål om omfanget av støtte og varighet. Utgangspunktet for kontakten, tenker jeg på som en "typisk Familiesentersak": Å snakke med en gutt om det å vokse opp med en far som har store utfordringer, knyttet til både psyke og rus. Og å snakke med gutten sammen med begge foreldrene. Men på et tidspunkt opplever jeg at jeg blir såpass involvert i familien og deres stadige utfordringer at det kanskje blir noe annet enn en Familiesentersak. Men hva er det da?

Hvis vi som kom inn som hjelpere først, skal trekke oss ut fordi historiene ble så mye tykkere, hvem er de neste familien skal forholde seg til? Hvor store forandringer og hvor omfattende endringer tåler vi i historiene?

Brevskriveren lurer på om familiesentret kan fortsette å ha samtaler med familier, selv om det etter hvert viser seg at familien må ha tettere oppfølging enn det en først trodde. Hun mener det ikke er så bra for familien å miste en hjelper de stoler på og har knyttet en relasjon til.

Den samme brevskriveren skriver litt senere om en annen etter hennes syn "typisk familiesentersak" der det igjen viser seg å være større problematikk enn det familiesentret kanskje kan ivareta:

SB s. 4: Igjen startet denne historien som en "typisk Familiesentersak" som etter hvert utviklet seg til noe annet. Eller er det noe annet? Igjen undrer jeg meg over når noe slutter å være en typisk sak for oss. Vi tenker nok, både min kollega og jeg, at her er det grunn til bekymring for den lille guttens omsorgssituasjon framover.

Men hvem andre er det "en sak" for? Etter all sannsynlighet ville barnevernstjenesten avsluttet en slik sak allerede i undersøkelsesfasen. Jeg tror ikke behandling ved VOP ville være et alternativ. Psykiatrikontoret ville kanskje sagt at dette ikke var en sak for dem, men kanskje for Familierådgivingskontoret? Men hvordan jobber de i forhold til barn og deres fremtidige omsorgssituasjon?

Her fremkommer både dilemmaet med at familie og hjelper opparbeider en relasjon, men familiens problemer er så omfattende at familiesentret kanskje bør henwise videre. I tillegg problematiserer brevskriveren hvilken hjelpeinstans som evt kan ivareta familien hvis de blir henvist. Hun har ingen svar på hvem det er som kan overta hjelpearbeidet.

Disse utsagnene og de spørsmålene som ble stilt i brevene ble vi under refleksjonsdagen spesielt opptatt av. Medarbeiderne skrev om disse som viktige tema, og det fremsto i brevene som frustrerende og mye diskutert. Dette mente vi var viktig å finne mer ut av.

Vi undret oss spesielt over begrepet ”lavterskel”. Underveis gjennom refleksjonsdagen kom det tydeligere frem at det de fleste la i begrepet ”lavterskel” var først og fremst det som ligger i ordet; en lav terskel inn i familiesentret, familiene skal lett få hjelp. De kan selv ta kontakt, og behøver ikke henvisning fra andre instanser. Det som også kom fram var at de ansatte forstår begrepet ”lavterskel” som at de som kommer til et lavterskeltilbud bare skal ha små problemer. Disse problemene skal være lette å løse i den forstand at familien med få samtaler med oss får hjelp.

På spørsmål fra ekstern veileder om det var andre måter vi kan forstå begrepet på, oppsto dagens aha opplevelse. Hele gruppen forsto, tror jeg for første gang, at når mennesker kommer med seg selv og livene sine til oss, så betyr ikke det nødvendigvis at utfordringene de har er ”lette”. Det betyr bare at de kommer med det de har på hjertet, stort eller lite. Det betyr også at vi møter familier med alle slags utfordringer en familie kan stå overfor. Dette krever at medarbeiderne i familiesenteret har et reflektert forhold til hva de legger i hjelperollen.

Ved å nærme oss og reflektere over hva den enkelte ansatte la i hjelperollen, kom det fram at de ansatte har ulik oppfatning. Flere trakk fram at de gjennom utdanning og arbeid er opplært i en tradisjon der det å ”hjelp” klientene er et viktig aspekt. De følte på mange måter at det var deres ansvar å finne ut hva familiene behøver hjelp med, og å gi dem den hjelpen. Andre mente vi som hjelpere ikke kan løse alle problemer, men mer være med på familiens vei mot å få det bedre.

Selv om de ansatte hadde litt ulike synspunkt, preges familiesentrets arbeid av de flestes syn på og tanker om hjelperollen. Det vil si at hvilken hjelp som skal ytes er preget av at det er vi som hjelpere som skal løse problemene familiene presenterer for oss. Vi er preget av utdanninger og praksis som baserer seg på et naturvitenskapelig og et positivistisk verdensbilde (se kap. 3). Det virker som om vi selv lager de største begrensningene for det arbeidet vi gjør ved de konstruerte rammene vi hele tiden føler

vi må bevege oss innenfor. Disse rammene vil også ha stor betydning for om vi føler at vi lykkes med det arbeidet vi utfører.

6.2.1 Refleksjon rundt og teoretisk tilnærming til tema "For lett – for vanskelig".

Behovet for å se nærmere på hjelperollen kom tydelig fram gjennom brevene og refleksjonsdagen. Hvis vi innerst inne sitter fast i konstruksjonen om at det er vi som hjelpere som skal løse familiens problemer, har vi store, om ikke uoverkommelige utfordringer. I tillegg vil vi, slik jeg ser det, aldri lykkes i våre bestrebelsler på å arbeide med familier. For å utvide vårt syn på hjelperollen velger jeg her å se nærmere på det Harlene Anderson (2003) beskriver som en filosofisk holdning hos den som skal møte de som søker hjelp – samtalepartneren eller terapeuten.

Filosofisk holdning til hjelperollen.

I boka "Samtale, sprog og terapi" beskriver Harlene Anderson (2003) det hun omtaler som en "filosofisk holdning" hos terapeuten. Hun mener de fleste terapeutiske teorier hevder at terapeuten skal være en ekspert som skal være ansvarlig for å skape forandring. En forandring som skal skje fordi terapeuten vet best. I dette ligger også en forståelse av at en terapeut kan forandre en annen person, dvs klienten (ibid). Andersons filosofiske holdning står i kontrast til et slikt syn, en filosofi hun skjematisk setter opp i elleve punkt. For at vi i familiesentret skal kunne se, og kanskje tilegne oss en annen forståelse av hjelperollen velger jeg å se nærmere på disse. Flere teoretikere og praktikere omtaler også denne holdningen og andre aspekter en slik holdning vil medføre. Dette vil jeg komme nærmere tilbake til under punkt 6.3. Her velger jeg å gjøre bruk av Harlene Andersons gjennomgang.

Samtalepartnere: Klienten og terapeuten er begge eksperter.

Klienten er ekspert på seg selv og sitt liv. Terapeuten er ekspert på prosessen mellom klient og terapeut (ibid).

Her har familiesentret noen utfordringer. Når familiene forteller om sine liv, kjenner flere behovet for å komme med noen gode råd. Dette beskrives tydelig i brevene og under refleksjonsdagen.

At skape og underbygge dialogens rum og prosess.

Terapeuten har en ”multipartisk posisjon”, som betyr at terapeuten er på alles side. Med det menes at terapeuten er oppriktig imøtekommende og engasjert, og tror på alle historiene i familien. Dette i motsetning til en nøytral terapeut som bestreber seg på å ikke være på noens parti (ibid).

Her har vi noe å jobbe med. Når vi er opplært i en tradisjon og en konstruksjon som sier at når noen har rett så må andre ha feil, så er dette vanskelig. Det at det ikke kan være to eller flere sannheter om det samme. Under refleksjonsdagen eksemplifiserte en av de ansatte dette ved at en ungdom kommer og forteller om sitt dårlige forhold til sine foreldre, og om hvordan oppveksten har vært – og hun tror på ungdommen. Da er det vanskelig å høre foreldrenes versjon som er annerledes, hver på sin måte, og også tro på de. Det er også andre stemmer. En av de ansatte skriver en lang historie om en familie som alle har ulike historier, og der det egentlig handler om å tro på at alle i familien har rett. At når familien forteller ulike historier om den samme hendelsen, så er alle historiene sanne.

Hva en samarbejdsorientert terapeut ikke er.

Terapeuten er ikke en passiv iakttaker av situasjonen. Denne filosofisk holdningen medfører at terapeuten ikke retter klientens historie, men er heller ikke tom og taus. Terapeuten har med seg sin forforståelse, men forsøker i størst mulig grad å fjerne seg fra den. Det vil si at terapeuten ikke har en plan om hvordan klienten skal løse sine problem. Det betyr ikke at alt er tillatt, og at terapeuten ikke har styr på situasjonen. Terapeuten er styrende på prosessen, men ikke på klienten (ibid).

Dette kan også være en risiko hos oss. Det å lese familiterapeutisk teori, og ha blitt veiledet etter slike prinsipper, kan gi en følelse av at det her dreier seg å lytte – og bare det. Det kommer fram i brevene at noen av de ansatte lytter, og foreldrene får hjelp. De ansatte må nok bli mer bevisst på at de også styrer prosessen.

En ”måde at være på” versus et ”system for handlinger”

Denne filosofiske holdningen gjør det mulig for terapeuten å utvikle sin personlige stil. Det finnes ikke en oppskrift på hvordan et møte skal forløpe. Det er samtalen som bestemmer hva som skjer, og det vil være forskjellig ut fra hvem det er som møtes (ibid).

Dette er svært viktig. Flere av de ansatte tror de må være noen andre enn seg selv. De må tilegne seg et eget språk, eller en egen måte å spørre på for å kunne si at de har en

samtale med en klient. Et utsagn er for eksempel at hadde de bare lært kognitiv terapi kunne de helt sikkert hjulpet flere. Denne filosofiske holdningen kan gjøre at de får større tro på at de må være den de er.

En gjest.

Anderson ser på terapeuten som en gjest i klientens liv. Klienten lever sitt liv i sine omgivelser. Terapeuten kan komme på kortvarige besøk, men klienten vil alltid leve sitt "vanlige" liv både før og etter besøket (ibid) .

Dette må det arbeides med. Flere gir uttrykk for at det ofte er vanskelig å tenke på at familien, og da er det barna de tenker på, lever hver dag med sine utfordringer (se kap 6.3)

Terapeutens forandring: den "lærendes" utsatte posisjon.

En slik filosofisk holdning vil medføre at klient og terapeut gjensidig påvirker hverandre. Terapeuten vil gjennom møte med klienten bli utsatt for forandring. Det er ikke mulig å engasjere seg i en prosess der målet er forandring uten å endre seg selv. (ibid)

Dette beskrives både i brevene og under refleksjondagen. Flere av de ansatte skriver og snakker om hvor heldige de er som får arbeide med familier fordi de lærer så mye av de de møter. Flere snakker også om at de har forandret seg mye gjennom dette arbeidet.

Forskning og læring som del af den daglige praksis

Harlene Anderson hevder at denne måten å tenke på krever refleksjon rundt det arbeidet som gjøres. Det å være terapeut stiller krav om å stille spørsmålstegn ved og reflektere over det en vet eller det en tror en vet. Hun mener at en profesjonell aldri er avhengig og isolert, men vil alltid være preget av "sannheter" i sitt miljø. Det er disse sannhetene eller diskursene vi alltid må lete etter, og stille spørsmål ved (ibid).

De ansatte er opptatt av å reflektere over eget arbeid gjennom veiledning. Dette ser de som svært viktig (se også 6.4)

At være åben.

Anderson sier at hun velger å bruke åpen i stedet for gjennomiktig, fordi hun mener mennesker ikke kan se gjennom hverandre. Derimot mener hun terapeuten må komme fram med seg selv. Med det menes at terapeuten tar med i samtalen sine indre dialoger, sin undren etc, og på den måten tilkjenner seg for klienten. Det betyr at terapeuten tar med seg sitt personlige liv inn i samtalen (ibid).

Her er mitt inntrykk at de ansatte er kommet langt. De er åpne og byr på seg selv. Dette kommer tydelig fram både i brev og gjennom refleksjonsdagen.

Fælles forpliktelse og ansvarlighed

I vår utdanning og praksis er vi blitt opplært til å oppfatte terapeut og klient som et hierarkisk forhold, der terapeuten er over klienten. En filosofisk holdning vil innebære at de sidestilles. Anderson mener at en slik sidestillelse og deling av ansvaret for samtalen, medfører at terapeuten blir mer ansvarlig over for klienten, enn i et hierarkisk forhold (ibid).

I og med at en slik filosofisk holdning ikke er introdusert for de ansatte, vil dette være et hypotetisk utsagn. Imidlertid er det ikke tvil om at i dag føler de ansatte i familiesentret stor ansvarlighet for de familiene som kommer til oss.

Men, det er jo deg, der er eksperten

Mange terapeuter hevder at klientene forventer eksakt viten, og at de kommer til eksperten for å få noen svar. Dette mener Anderson ikke er tilfelle. Det betyr ikke at klienter ikke kan stille spørsmål om hva de skal gjøre. Klienter stiller slike spørsmål, og det krever at de tas alvorlig. Dette betyr imidlertid ikke at terapeuten vet svaret (ibid). Ja, dette er vanskelig. Noen ansatte beskriver at de er engstelig for at de ikke skal ha svarene. De føler at de må vite "alt" for eksempel foreldre kan komme til å spørre om når det gjelder barn eller ungdom. Derfor kan noen bare arbeide med små barn, andre med voksen ungdom, fordi dette "kan" de noe om.

Med vilje

Betingelsene for et samarbeid mellom terapeut og klient skapes allerede i det først møtet. En filosofisk holdning preges av å være oppriktig, imøtekommende og nysgjerrig. Det handler om en måte å være på, og en måte å møte klienten på (ibid.)

Dette beskrives av alle de ansatte på ulik måte som noe de er svært opptatt av å bidra til – at de som kommer skal føle seg verdsatt og møtt. De beskriver også mange som kommer tilbake med slekt og venner fordi de selv er blitt møtt på en god måte.

En slik måte å omtale forholdet mellom terapeut og klient på er helt noe annet enn den måten vi er opplært i. Denne ”nye” måten å tenke på, den filosofiske holdningen, er en holdning vi kan tilegne oss. Gjennomgangen viser at vi har utfordringer, men vi har mye godt å bygge videre på.

Vi som arbeider i førstelinjetjenesten blir jo tradisjonelt sett ikke omtalt som terapeuter. På den andre siden er det vi som møter ”alle”. For å sette det på spissen virker det som at det forventes at vi skal ”scanne” de familiene som kommer så fort som mulig. De som har små problem skal vi ha et par samtaler med, slik at problemene løser seg. De andre som har store problem skal vi fortest mulig få over til spesialistene eller de ”ordentlige terapeutene”, dvs ekspertene. Men siden vi nå har oppdaget at et lavterskeltilbud betyr at alle kommer med seg selv, og de vil snakke med oss fordi det er oss de møter først – blir utfordringen hvordan vi kan forholde oss til det. Familiesentrets ansatte behøver ikke bli terapeuter i den forstand at de blir eksperter. Det er isteden en ide å lære noe av den filosofiske holdningen. Muligens gjør det at vi ikke er eksperter at familiene kommer tilbake, ringer hvis de er syke, og kommer med slekt og venner som også behøver noen å snakke med.

Årsaken til at vi må reflektere over dette er jo at vi ser at vi møter familiene mange ganger. Vi har samtaler med familien over tid. Familiene kommer ikke fram med hele seg før vi er blitt kjent, og vi har fått en relasjon, noe som ofte tar tid. Og det er først da det er mulig å nærme seg hverandre. Dette utforskes videre under neste punkt ”Relasjon”.

6.3 Relasjon

Alle medarbeiderne har i sine brev skrevet om de relasjonene de har til de som kommer til familiesentret. De beskriver hvorfor de mener at det å bygge en relasjon er viktig, og noen beskriver også hvordan de mener dette kan gjøres. En skriver at vårt ansvar er å fokusere på barna og foreldrerollen, og at dette må skje ved at vi skaper tillit mellom oss

og foreldrene. En annen skriver at den største forventningen hun har til seg selv er at hun skal kunne kommunisere med alle mennesker. Hun ønsker å ta seg tid til å være i en prosess sammen med foreldrene.

En annen beskriver sine tanker om arbeidet som er gjort i denne familien, og spør seg selv om det var noe mer hun kunne ha gjort:

VA s 5: Men så er det sånn at jeg kjenner også på meg at denne gutten vil nok slite i oppveksten....og uansett alle de tiltakene som er satt inn...er det noe mer jeg kunne gjort??

Tenker sånn at folk må få leve livene sine sjøl, eg kan ikke leve dem for dem....for å lette på min utilstrekkelighet. Utilstrekkelig har jeg nok ikke vært, har gjort mye, men er det nok? Trøster meg også med at det var det jeg kunne bidra med. Det jeg vet er at når mor står i vanskelige situasjoner så tar hun kontakt. Vi har en relasjon.

Her er brevsriveren inne på at det viktigste arbeidet er at hun har bidratt til å få en relasjon til mor. Når mor har det vanskelig har hun noen å ta kontakt med som kan bistå henne.

Litt senere skriver den samme om viktigheten av å også se barna:

VA s.7: Vi har et mål om å hjelpe barna gjennom foreldrene, og det tror jeg vi gjør. Vi møter foreldrene i ulike familieforhold og hører på hva de har å si. Å få snakke om seg og sitt tror jeg er viktig, samtalen, og her er det viktig at vi lytter med det store øret, men det er også viktig at vi ser med det store øye....ha fokus på barnet.

Her beskriver hun på mange måter det arbeidet som familiesentret er satt til å gjøre, å ha fokus både på foreldre og barn.

I loggen etter gjennomlesning skriver jeg at det i brevene fremgår at de ansatte i familiesentret har arbeidet mye med fokus på at relasjonen ”hjelper – foreldre” må etableres. De ansatte skriver om at den må være på plass for at relasjonen ”foreldre – barn” kan styrkes. Flere skriver om at mange av de som kommer til oss er sviktet flere ganger, og har liten tiltro til omgivelsene. Det å skape en relasjon til disse familiene tar tid, men miljøet for forandring skapes i voksen/voksen relasjonen, som igjen kan være positivt for relasjonen mellom foreldre og barn. Dette kan være svært vanskelig for oss som hjelpere å holde fast på når vi møter familier der barna ikke har det bra.

Tidsperspektivet er også en faktor her. Et barneår er et langt år der det skjer så mye av

utvikling og forandring. Et foreldreår er svært kort, og i forhold til erkjennelse av egen situasjon og bearbeidelse skjer det kanskje svært lite.

Disse motstridende tankene er noe av det de ansatte sliter med. På den ene siden ser vi barna og deres behov. På den andre siden ser vi foreldrene, og vet at det er gjennom dem barna kan nås. Så kjenner vi at arbeidet sammen med foreldrene tar for lang tid, eller vi mener vi ikke har tiltak som hjelper godt nok eller raskt nok.

Disse tankene og refleksjonene tok jeg med tilbake til de ansatte. Under refleksjonsdagen ble det tydelig at dilemmaet med å se barnet og samtidig arbeide med foreldrene var det som alle mente var det vanskeligste de sto overfor, og som de tenkte mye på.

En sa de ansatte uttrykker det slik:

Gr – For min del så handler det om, altså de familiene som jeg er inne i, så er det en diskusjon som jeg ofte har inne i hodet mitt. Underveis. Om... er det mer, eller, altså, bør det noen andre inn, eller er det godt nok. Er min relasjon til f.eks denne moren, og det arbeidet som jeg tenker at vi gjør, da, mot å kanskje... bli bedre til å se ungene sine, eller få det bedre i livet sitt selv, eller noe sånt noe. Altså, er det godt nok arbeid, eller lider ungene av, under det her. Mens arbeidet pågår. Og det er jo en sånn diskusjon, tenker jeg, som ... som jeg har med meg selv, ofte.

I dette utsagnet kommer dilemmaet tydelig fram. Refleksjonsdagen bidro til at de ansatte fikk uttrykt sine frustrasjoner rundt dette temaet, men lengre kom vi ikke. Det kom svært tydelig fram at dette var et tema vi måtte nærme oss på flere måter enn bare å reflektere rundt utfordringene. Min oppgave ble i denne sammenheng å knytte de ansattes tanker opp mot teoretiske betraktninger.

6.3.1 Refleksjon rundt og teoretisk tilnærming til tema "Relasjon".

De ansatte beskriver et dilemma som etter brev og refleksjonsdagen kan beskrives som et spørsmål om de gjør godt nok arbeid. De mener familiesentret er skapt ut fra en tankegang om at foreldrene som kommer til oss har utfordringer med det å være foreldre. Dette er ikke så enkelt å snakke om, så for å komme på talefot med foreldrene mener de at en god relasjon må skapes. Det å skape en god relasjon tar tid. Slik jeg oppfatter det stiller de ansatte spørsmål om barna kan tåle den tiden dette tar. De stiller

også spørsmål om de bidrar til å skape en bedre relasjon mellom foreldre og barn dersom de har opparbeidet en god relasjon til foreldrene.

Ved gjennomgang av alt materiale etter gjennomført prosess ble jeg opptatt av noe ekstern veileder sa da vi reflekterte rundt dette med hjelperollen. Hun tok utgangspunkt i dette med hjelp, og hvordan vi som hjelpere har en oppfattning av hva mennesker behøver hjelp med. Hva vi ser på som hjelpsomt er ofte bestemt av om vi oppfatter de problemer mennesker har som noe som er forårsaket av egenskaper som er inni dem. Eller om vi oppfatter at problemene de har kommer av at noe mellom mennesker har ”gått litt skeis”.

I loggen etter gjennomlesning skriver jeg at jeg på nytt kommer tilbake til familiesentrets faglige ståsted. Familiesentret baserte seg ved oppstart på kunnskap om sentrale foreldrefunksjoner som må være til stede, tilknytningsteori og samspill foreldre – barn (jfr. kap.2 og 6.1). Gjennom familierapien er fokuset kommet over på relasjonen foreldre – hjelper, og at det er gjennom relasjon og dialog med foreldrene vi kan bidra til forandring. Samtidig er det som om vårt tidligere faglige ståsted blir borte. Jeg undrer meg over om det ikke er spesielt viktig for arbeidet i et familiesenter og ha med begge deler, både det faglige ståstedet arbeidet startet ut fra, og det nye som kom til. Dette må kunne utvikles videre sammen. Med kunnskap basert på familierapi og en utvidet forståelse av begrepene relasjon og dialog knyttet opp mot utviklingspsykologi, kan familiesentret være med å bidra til å skape relasjon og en god dialog mellom barn og foreldre.

Da jeg skrev dette hadde jeg en skurrende følelse av at det jeg skrev ikke var ”god latin”, en følelse av at utviklingspsykologi og familierapi ikke hører sammen.

For å tilnærme meg det dilemmaet som beskrives som den største utfordringen i arbeidet, og for å ta på alvor en skurrende følelse, eller som Tom Andersen ville kalt det; en følelse av ubehag, se kap. 6.4, har jeg valgt å ta utgangspunkt i to ulike begrep, dialog og selvet. En tilnærming og det å forstå mer av disse begrepene, mener jeg kan være med på å belyse denne utfordringen på forskjellig måte.

Dialog

Det kommer tydelig fram i brev og gjennom refleksjonsdagen at familiesentret har vært og er opptatt av å inngå en relasjon til de som tar kontakt. Det har vært arbeidet på ulik måte med dette tema.

Familiesentret har med interesse studert Maturanas idé om de tre domener (i Bagge 2008). Han definerer et domene som den kontekst man i en gitt situasjon deler med noen eller fastholder som sin forståelsesramme. De tre domenene vi kan befinne oss i er estetikkens domene, refleksjonens domene og produksjonens domene. Estetikkens domene handler om den personlige kunnskapen vi har; jeg føler, jeg vil, at noe er vakkert, noe stygt etc. Monologen og jeg budskapene finnes her (ibid).

Refleksjonens domene inneholder dialog og det å få fram flere stemmer samtidig, ulike syn er ønskelig, her er det lov å tenke høyt. Det å leke, og utforske mulige løsninger skjer her, og den sirkulære forståelsen befinner seg i dette domene (ibid).

Produksjonens domene holder seg til lover og regler, her avklares oppgaver og gis instruksjer. Herunder ligger saksbehandling, rett og galt, ansvar og en lineær forståelse (ibid)

De ansatte har reflektert over at vi beveger oss mellom disse domenene, og at det er viktig i samtalen å klargjøre konteksten for hvilket domene vi snakker ut fra. Dette også for å avklare, og sette rammer for relasjonen mellom de ansatte og de som søker hjelp.

Vi har også lest og reflektert rundt Randi Bagges artikkel *Refleksjoner omkring begrepet "ikke-vitende posisjon"* (Fokus nr 2: 2007)

Hun skriver her om at vi alltid møter andre med vår forforståelse, og at bevegelsen inn i den andres sfære skjer ut fra vår forforståelse, vår punktuering. Det at det alltid handler om oss selv i møte med andre.

På familiesentret er det ofte slik at de som kommer til oss, kommer fordi de har gått i stå, og er fanget av den historien de forteller på nytt og på nytt. Det vi som møter dem har en mulighet til å gjøre, er å utvide, sjekke ut og bistå dem gjennom dialog, sånn at de kan komme ut av den låste historien.

I samtalen har vi med vår forforståelse og våre erfaringer, men vi må sjekke disse ut. Vi må aldri bare gå ut fra at vi vet. Ofte er det sånn at vi stopper historien før vi får fram det den har betydd for den andre. Vi tror vi forstår og vet. Realiteten er at vi aldri forstår

den andre helt, og at vi gjennom dialogen kan sjekke ut vår forståelse, og få den andre til å bli nysgjerrig på seg selv. Utfra vårt sterke ønske om å forstå og bidra med hjelp, står vi i fare for å tolke det vi fornemmer som sannheten. Poenget er at en ”ikke-vitende posisjon” ikke er å være uvitende, men at vi ikke vet hva som kan skje i nettopp denne samtalen (ibid).

Gjennomgangen av denne artikkelen skapte mange spørsmål, og også diskusjoner, men det virker som de ansatte i det de uttrykker gjennom brevene har tilegnet seg dette ”ståstedet”. Jeg tenker at dette har bidratt til at de skaper relasjoner for samtaler som kan forandre (Anderson 2003).

Som punkt 6.2 viste har familiesentret ikke gått grundig nok inn i den filosofiske holdningen en slik tankegang baserer seg på. Dette kan være viktig for familiesentrets vei videre, og jeg velger derfor å dvele ennå litt mer ved den. For å få en innfallsport tyr jeg igjen til Harlene Anderson, og hennes betraktninger om den dialogiske samtalen:

”Livet er i sitt væsen dialogisk. At leve vil si å delta i dialog: å stille spørsmål, å være oppmerksom, å reagere, å være enig osv.....Det er ikke underlig, at de, der nægtes denne mulighet, føler seg ydmygede og vrede.

(Anderson 2003 s.150)

Anderson hevder at en dialogisk samtale er kjennetegnet ved at man undersøker ting i fellesskap. Samtalen bølger fram og tilbake, og personene snakker med hverandre og ikke til hverandre. Det å søke forståelse og finne betydninger gjennom felles undersøkelse er det viktigste i den dialogiske prosessen (ibid). Slik sett er familiesentret et godt sted å være, fordi den måten vi arbeider på er ved å samtale med de som kommer til oss. Anderson mener at vi blir født inn i språket, og gjennom dette får vi med oss den historie, kultur og de tradisjoner vi vokser opp i:

”Gjennom sproget skaber vi betydning, tilfører vores liv mening, bringer orden i vores verden og setter vores historier i forbindelse med hinanden. Vi handler og reagerer gennem sproget og bruker det til at danne relationer med, til at påvirke, til at forandre med.” (Anderson 2003 s.255)

Det vi vet er dannet av språket. Det er ikke at det ikke skjer ting utenom, men det er gjennom språket vi tillegger det som skjer betydning. Denne betydningen skapes med ord, men ordene har ikke en betydning i seg selv. Vi kan aldri vite hva nettopp dette

ordet vil vekke i den andre. Gergen mener at det er den andre personen som skaper en mulighet for å gi ordet mening (i Anderson 2003 s.259).

Shotter er opptatt av prosessen som skjer når mennesker forsøker å forstå hverandre, hvordan samtale og dialog foregår før man når en gjensidig forståelse (ibid). Han kaller denne prosessen felles handling eller ”joint action” (Shotter 1993). Shotter viser her til Bakhtin som kaller dette øyeblikket for ”a dialogical moment” (Shotter 2009 a). Han hevder vi må slutte å tenke på mennesker som enheter, og at vi ikke kan ha gitte teorier som skal hjelpe oss å forstå mennesker. Vi må ta utgangspunkt i den enkelte, og hva denne uttrykker (Shotter 1993). Dette uttrykket som Shotter kaller ”expressive responsiveness of our bodies” er mye mer enn ord (Shotter 2009 b). Dette som er mer enn ord omtales som ”the otherness of the other” (ibid). Slik jeg forstår det er dette både et kroppslig uttrykk, et tydelig kroppsuttrykk for å ville kommunisere, og også for å ønske å møte den andre. Vi strever ikke bare for å finne ordene for oss selv, vi strever også for å finne ordene for den andre. Shotter mener at der alle i en samhandling er åpen for å bli berørt og beveget kan det oppstå ”joint action” eller som Daniel Stern (2004) ville kalt det ”moments of meeting”, og at det her kan ligge muligheter til forandring (Shotter 2009b). En kan kanskje tenke om dette at menneskene i utgangspunktet er ensomme, samtidig som vi har et sterkt behov for å bli sett, hørt og forstått. Hvis vi i møtet med den andre opplever nettopp det, skapes en mulighet for forståelse og vekst.

Dette er på mange måter essensen i det arbeidet familiesentret gjør. Vi møter foreldrene, skaper relasjon gjennom dialogen, og noen ganger oppstår ”moments of meetings” mellom oss og foreldrene.

Selvet

Familiesentret baserte seg ved oppstart på det vi da kjente til av spedbarnsforskning (se kap.2). Gjennom våre utdanninger har vi lært om personlighetsdannelse, og om det første leveårets betydning for videre utvikling ut fra aktuell psykologisk teori. Denne oppfatningen er på mange måter ”spikret inn”. Mitt første møte med en annen måte å tenke på, gjorde meg veldig provosert. Blant annet møte med Harlene Anderson, og det hun skriver om Selvet: Fortelling, identitet og handlekraft” opprørte meg (2003 s.263).

Jeg opplevde det som en stor arroganse å ta så totalt avstand fra det vi møter i vårt daglige virke – det første leveårets viktighet, hjelpeapparatets unnfalighet, foreldrenes manglende forståelse osv. Jeg var i ”den vestlige fundamentalistiske og reduksjonistiske objektivitets hængedynd: forestillingen om det autonome, en gang for alle givne selv, som lader seg erkjenne.” (Anderson 2003 s.263).

I kapittel tre skriver jeg at Anderson hevder at det er mulig å forandre fokus fra en modernistisk og logisk forståelse (verifiserbar virkelighet), til en narrativ, sosial forståelse (virkeligheten som konstruksjon) av selvet. Med narrativitet mener hun her, slik jeg forstår det, at vi gir mening til, forstår og skaper sammenheng i vilkår og begivenheter i vårt liv. Et narrativ blir ut fra denne forståelsen:

”en dynamisk prosess, der både konstituerer den måte, vi organiserer vores livs hendelser og oplevelser på for at få dem til at give mening, og den måte, hvorpå vi er med til at skabe de ting, der giver mening, herunder oss selv.”
(Anderson 2003 s.264)

Med andre ord, vi er med på å skape oss selv. Det å oppdage at en kan se annerledes på skapelsen av selvet ble for meg en sjelsettende opplevelse. Det inngir så mye mer håp enn slik jeg før har sett på det.

Så hva var det da som skurret for meg? Jeg kom fram til at det jeg slet med handler om at det i litteratur om familierapi er mye fokus på relasjonen mellom den voksne og terapeuten. For å sette det på spissen, kan en si at det er i terapirommet, gjennom dialogen mellom terapeut og en voksen, det nye selvet kan skapes.

Det går opp for meg at familiesentret har tatt til seg en ny konstruksjon på den måten at vi er mer opptatt av relasjonen mellom oss og foreldrene. Vi inngår en relasjon og går inn i dialog med foreldrene. Noe som også beskrives i brev og gjennom refleksjonsdagen. Dette får vi til, men vår oppgave er å bidra til en bedre relasjon foreldre – barn. Og her kommer skurret inn. Vi er på en måte bare kommet halvveis på den nye konstruksjonen. Familiesentret har ikke hatt nok fokus på relasjonen foreldre – barn. Her tenker jeg spesielt på samspillet eller dialogen mellom foreldre og små barn, fra fødsel av.

Disse tankene rundt selvet, og hvordan det utvikles skaper uante muligheter for at mennesker kan forstå, og skape nye virkeligheter for seg selv. Dette at vi forandrer oss i

relasjoner gjennom dialog, i motsetning til det jeg tidligere har lært om at personlighetsskapingen, satt på spissen, skjer fra 0 til 3 år, fram til 20 års alder skjer det litt, men etter 20 skjer det ingenting. Her skjer personlighetsskapingen hele livet, vi har det inni oss, vi må bare få muligheten til å oppdage det. Dette gir håp for at livet kan bli bra selv om barndommen eksempelvis ikke var så god.

På den andre siden må jo det optimale være at barn får en så god oppvekst som mulig, og det er det jeg stusser på. Hvorfor ikke familierapifeltet er fremst i rekken når det gjelder samspill/dialog foreldre og barn, og her mener jeg igjen de minste barna (0 til 1 år). Etter min mening er det her familierapien har sin store styrke, nettopp i sitt fokus på dialog. Det er nettopp observasjon av samspill mellom foreldre og små barn som, slik jeg ser det, ligger til grunn for det flere teoretikere innen familierapi skriver om dialog (bl.a.i Shotter:2009 a. Se også kap 3)

Jeg ble mer og mer opptatt av om det er dette med skapelsen av selvet som forstyrrer. I sin bok *"Dialogens spel"* skriver Stein Bråthen (2007) at de tradisjonelle teoriene om barns utvikling har tilskrevet barn et asosialt og egosentrisk utgangspunkt. Dette ble skapt av Freud og etter hvert Piaget. Freud så på spedbarnet som i utgangspunktet kontaktløst med omverdenen. Mens Piaget mente spedbarnet hadde en autismlignende og egosentrert måte å forholde seg til omgivelsene på (ibid) . Spesielt Piaget og hans teorier har preget fagfolks forståelse av spedbarnets utvikling i flere tiår, og det ga som tidligere nevnt lite håp hvis noe går galt i barndommen.

Da sosialkonstruksjonismen beskrev hvordan alt skapes mellom oss, og at vi også skaper oss selv, ble dette på mange måter kjærkomment mottatt. I boka *"Samspill og selvopplevelse"* (Johnsen m.fl 2000) refererer Vigdis Wie Torsteinsson til Kenneth Gergen som sier at det sosialkonstruksjonistiske selvbegrepet er utviklet som et alternativ til et selvbegrep som defineres som en individuell eiendom. Gergen hevder at vi ikke har noen indre essens, men at selvet konstrueres i utvekslingen mellom mennesker (ibid s.45). Torsteinsson hevder det er vanskelig å være uenig i at tenkningen rundt selvet må ha i seg de relasjonelle kontekstene som omgir oss. På den andre siden viser hun til Dion Sommer som kritiserer sosialkonstruksjonismen for å vanskeliggjøre mulighetene for å kunne si noe om *"den til enhver tid nærværende fornemmelsen av at det er et meg til tross for skiftende kontekster"* (ibid s.45).

Magne Mæhle (2000) skiller på det han benevner som terapi-ekstern og terapi-intern kunnskap. Han mener ledende teoretikere innen familierapifeltet tar avstand fra terapi-ekstern kunnskap som han definerer som kunnskap som sier noe om menneskelig eksistens, utvikling eller avvik. De samme teoretikerne aksepterer den terapi-interne kunnskapen som nødvendig. Denne kunnskapen dreier seg om terapeutiske prosesser som dialog, selvrefleksjon og endring (ibid). Mæhle viser til Polkinghorne som sier at akademisk vitenskap og profesjonell praksis er to atskilte epistemologiske system. Akademisk vitenskap er forankret i modernismens kunnskapssyn. Profesjonell praksis baserer seg på pragmatisk kunnskap ut fra praktiske erfaringer. Det betyr at skepsisen til akademisk vitenskap fra familierapifeltet både har en historisk og en vitenskapsteoretisk begrunnelse. Historisk som en reaksjon mot en sterkt individorientert tenkning, og vitenskapsteoretisk som en protest mot modernismen (ibid). Dette mener Mæhle har vært nødvendig og viktig.

På den andre siden, hevder han, har dette skapt en uheldig forestilling om at familierapi er grunnleggende forskjellig fra annen utredning og behandling. Han mener dette er spesielt uheldig når det gjelder barn. Blant annet mener han ny utviklingspsykologi og familierapi har flere likheter, og bør utfylle hverandre (ibid).

I *"Dialogens speil"* dokumenterer Stein Bråten (2007) på mange måter det Mæhle er inne på. Han gjennomgår tidligere forskning, og viser egen forskning som dokumenterer barnets avhengighet av en voksen samspillpartner i sin utvikling. Bråten viser på samme tid til Daniel Stern og hans bok *"Spedbarnets interpersonlige verden"* (2003). Stern på sin side bruker begrepet "sense of self", og hevder at barnet i kraft av seg selv deltar i dialogen med den voksne (ibid). Haldor Øvereide (2001) viser både til Bråthen og Stern og mener at familierapi der barn er deltagere krever at terapeuten både er utviklingspsykologisk og systemisk orientert.

Etter min mening henter familierapifeltet noe av sitt kunnskapsgrunnlag og den dialogiske forståelsen fra teori om og observasjon av samspill mellom nyfødte barn og deres omsorgspersoner. Det forundrer meg at denne kunnskapen i så liten grad brukes i en terapeutisk sammenheng for å bidra til en bedre relasjon mellom foreldre og barn, mens den aktivt brukes i terapi med voksne.

Olga Dysthe (2000) hevder i en artikkel at vi bruker språket både for selv å forstå verden, og for å kunne uttrykke det vi forstår til andre. Hun viser til Lev Vygotskij, russisk utviklingspsykolog (1886-1934), som hevdet at alle høyere mentale funksjoner i et barns utvikling oppstår på to plan, først på det sosiale og så på det indre plan. Dette kan forstås med at tenkning utvikler seg fra samtale med andre til indre samtale, eller fra ytre til indre dialog. Språket blir lenken mellom det ytre og det indre (i Esman, Rasmussen & Wiese(red.) 2000)

Dersom Bakhtins dialogisme, hans syn på ”selv” og ”den andre” kobles til dette, utvides dialogen.

”Jeg kan bare bli meg selv gjennom dialog med den andre, og jeg vinner en forståelse av hvem jeg selv er gjennom min kontakt med den andre. Å være betyr å være for den andre og gjennom den andre for meg selv. (Bakhtin i Esman, Rasmussen & Wiese (red.) 2000 s.19)

Slik jeg forstår dette, betyr det at vi bruker språket til å kommunisere med andre, samtidig som vi også bruker språket til å kommunisere med oss selv. Dette er en sammenhengende prosess som foregår samtidig. Denne kommunikasjonen er alltid unik, den er foranderlig og den forandrer, og den starter allerede før vi fødes.

Shotter skriver som nevnt ovenfor om ”expressive responsiveness of our bodies” og ”joint action” og fortsetter:

”And it is only in relation to such a jointly shared reality that we can express to each other who we are, express the nature of our unique ”inner lives” to each other. Thus we owe our very being, our identity, to it.” (Shotter 2009 a s. 12)

Han viser igjen til Bakhtin og hans ”dialogisme”, og hevder at i et slikt møte som beskrives ovenfor vil det alltid skapes et tredje møte. Dette tredje møte skapes av de som deltar i samtalen, men har samtidig sitt eget liv og sin egen stemme, og viser vei mot fremtiden (ibid)

Det jeg mener dette viser er at alle barn allerede fra fødsel må kommunisere for å overleve. Og at en måte å tenke om ”selvet” på, er kanskje at det er barnets sterke ønske om å bli sett, hørt og forstått. Dette ønsket om å kommunisere og gjøre seg forstått er en iboende drivkraft som er så sterk at dersom den ikke blir besvart, dør barnet.

Dette er den viktigste oppgaven familiesentret har foran seg; å ta dette innover oss, og finne måter for å komme barnet i møte. Poenget er også at det er foreldrene eller barnets omsorgspersoner som må gi barnet det det behøver. Sånn sett er det i våre møter med foreldrene vi må finne muligheter.

Nettopp dette, hvordan vi kan skape en kultur for utvikling, er det neste tema omhandler.

6.4 Kultur

Alle de ansatte skriver på ulik måte om det en av medarbeiderne kaller for "Familiesenterkulturen", en annen for "rederiet", og en tredje beskriver familiesentret som "flerkulturelt". De beskriver at vi har en arbeidsplass der ulike fagfolk arbeider sammen. Vi har helsesøstre, sosionom og barnevernspedagog, psykiatriske helsearbeidere, jordmor og spesialpedagoger. I tillegg er tre ansatt bare på familiesentret. De andre arbeider deltidsstillinger inne på familiesentret, men har den største delen av sitt arbeid på PPT, på det kommunale psykiatrikontoret, i barnehagen, i barnevernet eller i Home Start-familiekontakten. Dette beskrives av alle som positivt, men utfordrende. En skriver at ikke bare er vi ulike fagfolk som kommer fra ulike kulturer på andre arbeidsplasser, vi er i tillegg ulike mennesker med ulike erfaringer og tanker. En annen skriver ; *"Vi er en stab med ulik fagbakgrunn og kommer fra ulike arbeidskulturer som skal forenes, samtidig som vi skal samarbeide. Det har vært positivt på den måten at vi alle har noe å tilføre, få oppklart ting, og få det til å passe inn i "familiesenterkulturen"."*

I loggen ved gjennomlesning skriver jeg her at dette plutselig fikk meg til å tenke at vi kanskje har en "familiesenterkultur".

Kulturen beskrives av de ansatte på ulik måte. En skriver at på familiesentret er det medarbeidere med erfaring og gode kvalifikasjoner som skaper trygghet og god atmosfære. Medarbeiderne kjenner hverandre, har respekt for hverandre og aksepterer hverandre. Den samme skriver senere: *"Tryggheten i gruppa betyr alt fordi vi må tørre å stille oss litt naken, utilstrekkelig og kanskje udugelig"*.

En annen tar utgangspunkt i det arbeidet som gjøres i møte med familiene. Ofte er det familier med komplekse problemstillinger som kommer til familiesentret. Da behøves det ofte trygghet og kunnskap i møtet med familien, og en tverrfaglig tilnærming er bra.

Samtidig kan tverrfaglighet bidra til uenighet mellom hjelperne. På familiesentret er det skapt en aksept og en tradisjon for å være to i samtalen i møte med familiene. Dette mener brevsriveren er en kvalitetssikring for det arbeidet som gjøres, og at det er godt å slippe å være alene.

I loggen skriver jeg at trygghet er et ord som stadig går igjen. Det at medarbeiderne opplever kollegial trygghet, gjør at de blir trygge i møtet med familiene. Dette, mener de ansatte, gjør at familiene føler seg trygg, og at de da føler seg ivarettatt, hørt og forstått.

Et annet ord som går igjen er respekt, respekt både for kollegaer og for de som kommer til oss av ulike grunner. En av medarbeiderne skriver om engasjement. Hun fremhever at engasjement er smittsomt både positivt og negativt. Et positivt engasjement skaper gode ringvirkninger og en lystbetont arbeidssituasjon. Hvis engasjementet blir borte, mener hun, faller det meste bort.

Det de ansatte skriver om dette temaet forteller meg at familiesentret etter hvert har fått en kultur som blant annet preges av trygghet, respekt og engasjement. De peker på ulike grunner til at dette har skjedd. Flere av medarbeiderne beskriver som positivt det at vi har arbeidet sammen over tid. En skriver at vi har sett hverandre i ulike situasjoner. Hun fremhever at vi har hatt turer med overnatting på hytter der faglig fokus har vært vårt hovedanliggende. Der er vi sammen hele tiden, får snakket mye, og blir kjent mer uformelt.

En annen skriver at det er svært viktig å ha faste ukentlige møter der familiene fordeles, og der ”alt” tas opp, smått som stort. Hun fremhever at det er viktig at vi møtes fordi vi går til hver våre samtaler med familiene, og flere arbeider bare deltid. Behovet for møteplasser der de ansatte får snakket sammen er stort.

Det alle beskriver som svært viktig og positivt er den eksterne veiledningen vi har hatt siden 2008. To ganger i året har systemisk familieterapeut vært sammen med oss i familiesentret i to dager. Vi har reflektert over eget arbeid, oss selv i møte med familiene, og over utfordrende møter med både andre hjelpere og de vi møter i vårt daglige arbeid.

Under refleksjonsdagen ble dette med en egen familiesenterkultur tatt opp med de ansatte. De sa da at veiledning med ekstern veileder var alfa og omega i utviklingen av en trygg og respektfull kultur. Det at vi noen ganger møtes, og får reflektert over eget arbeid sammen med de vi arbeider sammen med, ble fremholdt som helt nødvendig. Flere sa at i det daglige er vi sammen med familiene "våre" og møter de der de er. Da er det å få ta et steg tilbake for å se på eget arbeid påkrevd.

Min oppsummering av brev og refleksjonsdag er at medarbeiderne uttrykker at veiledning og refleksjon er nødvendig og en forutsetning, både for å utvikle en god kultur, for å få utviklet oss selv i det arbeidet vi gjør, og for å utvikle og forbedre selve arbeidet.

6.4.1 Refleksjon rundt og teoretisk tilnærming til tema kultur.

Det å etablere en ny arbeidsplass byr på mange muligheter, og mange utfordringer. Familiesentret har i tillegg til å være en nyskaping, den utfordringen at de ulike medarbeiderne har ulike stillingsstørrelser knyttet til sentret. Det betyr at alle utenom tre har størstedelen av sitt virke ved et annen arbeidssted, eksempelvis barnevern og PPT. Dette førte til en del uventede problemstillinger ved at noen ble mer "ansvarlig" enn andre. Det betydde at de som hadde full stilling inngikk timeavtaler med familiene, hadde kontakt på telefon mellom inngåtte avtaler etc. De deltidsansatte møtte opp, og var kun tilstede i samtalene. Familiesenterarbeid ble i perioder nedprioritert fordi arbeidsoppgaver ved den andre arbeidsplassen ble opplevd av den enkelte ansatte som viktigere. Bare det å finne felles møtetidspunkt har i perioder vært vanskelig.

En annen utfordring var at selv om alle de ansatte er erfarne og godt skolerte var det stor sannsynlighet for at faglig uenighet i en så uensartet faggruppe ville oppstå. Vi ønsket nettopp de ulike fagfolkenes syn, men vi sto i fare for at diskusjoner oss i mellom kunne medføre at noen fikk rett, og dermed at andre hadde feil. Dette ønsket vi ikke.

Mitt utgangspunkt var at jeg nettopp hadde hatt i oppgave å etablere nye tiltak ved en annen arbeidsplass. Der la jeg opp til diskusjoner blant de ansatte for å kunne utvikle tjenesten best mulig. Dette fungerte til en viss grad, men i etterkant kjente jeg stadig på et ubehag av måten jeg ledet dette arbeidet på. Etter hvert skjønnte jeg at diskusjonens form i liten grad egner seg til utviklingsarbeid. I alle fall dersom ønsket er å få med alle stemmene.

Det å reflektere over egen praksis er noe vi ikke har tradisjon for i vår kommunale tjeneste. Hos oss er det den direkte kontakten med klientene som defineres som ”arbeid”, det er det som er verdsatt og som prioriteres. Årsakene til dette kan være flere; en travel arbeidsdag, liten tradisjon for refleksjon fra våre utdanninger eller praksis, få eller ingen fagfolk til å lede oss i et sånt arbeid.

Min praksis har handlet om å møte mennesker, og jeg har etter hvert blitt opptatt av hvor forskjellige vi som hjelpere er i møte med klientene. Jeg har også i mange sammenhenger ønsket muligheter til å stoppe opp for å tenke over eget arbeid. I tillegg tenker jeg at når vårt arbeid består av å møte mennesker, er det av den største viktighet at vi stopper opp for å undersøke hvem vi er i møte med klientene.

Dette har gjort at jeg har vært og er opptatt av hvordan vi på vårt arbeidssted kan skape en mulighet for refleksjon, både for å kunne utvikle tjenesten videre til beste for klientene, og for å kunne få anledning til å ”se på” hvem vi er i møte med andre. Eller sagt på en annen måte; hvordan en personalgruppe kan benytte reflekterende prosesser i sitt arbeid.

Fordi det av brevene fra de ansatte fremgår at dette har vært et svært viktig grep, velger jeg å utdype hvordan vi har gått fram for å etablere en slik praksis. Både den teoretiske tilnærmingen til reflekterende prosesser, prinsippene vi har vært og er opptatt av, og hva vi har gjort i praksis. Hovedoverskrift på denne gjennomgangen er ”Reflekterende prosesser”.

Reflekterende prosesser.

Slik jeg ser på dette temaet, baserer tenkningen som ligger til grunn for reflekterende prosesser seg på det Tom Andersen har utviklet, skrevet om og praktisert i forhold til reflekterende team (Andersen 2005). Teorigrunnlaget som presenteres baserer seg på det Tom Andersen selv vektlegger i sin siste bok (ibid); distinksjoner, en forskjell som gjør en forskjell, mulitvers i stedet for univers, og indre og ytre dialog. I tillegg gjøres det rede for hvordan vi har tatt i bruk teorien i praksis.

Distinksjoner

Tom Andersen referer til Bateson, som sier at vi ikke ser ting som noe i seg selv. Vi ser ting som noe som skiller seg ut fra bakgrunnen. Det å definere noe som atskilt fra omgivelsene betegner Bateson som en distinksjon, og vi kan forta mange distinksjoner. Det er så mange distinksjoner til rådighet at det er umulig å være oppmerksom på alle, og mennesker foretar ulike distinksjoner i samme situasjon (ibid). Poenget er at en og samme ting kan ses på flere måter, avhengig av hvem som ser.

Også Maturana skriver om distinksjoner, og hans utgangspunkt er biologens. Han beskriver bl.a. at noe av årsaken til at vi foretar de distinksjonene vi gjør, handler om biologiske prosesser. Tom Andersen beskriver dette som det å sanse-vite-handle, og at dette foregår som en sammenhengende helhet (ibid). Dette handler om at kroppen vet noe før bevisstheten vet det, og at vi reagerer kroppslig på ting og ord før bevisstheten forstår hva vi reagerer på.

Forskjeller

For Bateson ledet hans beskrivelser av distinksjoner til hans berømte setning; *”...den grunnleggende informationsenhed – er en forskel som gør en forskel...”* (i Andersen 2005 s.26). Bateson sier her at en forskjell over tid er en forandring (ibid).

Tom Andersens erfaringer fra samarbeidet med de to fysioterapeutene, Aadel Bülow-Hansen og Gudrun Øvreberg, har gitt han nytt syn på Batesons forskjellstema. Fysioterapeutene arbeidet med mennesker med spente og stive muskler. Samtidig som muskelen ble trykket på, holdt de øye med hvordan åndedrettet og muskelen reagerte på dette. Dersom trykket var for svakt skjedde ingenting. Dersom trykket var for hardt svarte kroppen med å holde pusten. Dersom trykket var passelig stimulerte dette til en dypere innpust som gjorde at muskelen slappet mer av, noe som igjen ga en ny dypere innpust.

Ut fra disse erfaringene formulerte de et prinsipp om at det finnes tre typer forskjeller også i samtalarbeid. Dersom det vi sier i samtalen er for vanlig for den vi samtaler med, skjer det ingenting. Dersom det vi sier er for uvanlig eller vanskelig stopper samtalen opp. Imidlertid dersom det vi sier er passe uvanlig, og kanskje gjør litt vondt, vil dette åpne opp for en ”ny” samtale (ibid).

Multivers

Maturanas betraktninger rundt distinksjoner ledet til hans beskrivelse av det han omtaler som multivers framfor et univers.

Ut fra Tom Andersens oppsummering er det slik at den som beskriver en annen person, fordi beskriveren er med i det observerende system, påvirkes det som beskrives.

Nettopp ved å gjøre en beskrivelse, velges noen distinksjoner framfor andre. Disse utvelgelsene handler om beskriverens valg, og vil være preget av denne personens indre nevrologiske sammensetning (ibid). Det er derfor vanskelig å snakke om en virkelighet. Vi må heller velge det Maturana kaller Multivers som er et uttrykk for at det er like mange virkeligheter som punkter å betrakte virkeligheten fra.

Indre og ytre dialog

Tom Andersen mener at å inngå i relasjoner innebærer å sanse, vite og handle. Dette innebærer to samtidige prosesser. En indre prosess som sørger for å ivareta personens integritet, men som også er med på å utvide det å sanse, vite og handle.

For å kunne utvide, må den indre prosessen kobles sammen med en igangsatt ytre prosess. I en samtale mellom to, en dialog, kan man si at det foregår to indre, og en ytre prosess parallelt. Slik han beskriver dette har den indre samtalen minst to formål; både å behandle de tankene som utveksles, og å konsentrere seg om den ytre samtalen som foregår. Det kan virke som vi mennesker hele tiden snakker med oss selv for å få nye perspektiv, uten at integriteten trues (ibid). Slik jeg forstår dette, handler det om at vi ved hjelp av indre og ytre dialog, skaper vår verden og oss selv. Det at vi ved å være i dialog med andre og oss selv, kan skape og utvikle de virkeligheter som gir mening.

Ubehag

For meg har det kanskje vært like viktig å lese om at i ettertankens lys var det ubehaget som var den sterkeste drivkraften til at reflekterende team i sin tid ble skapt. Tom Andersen skriver i artikkelen "Reflekterende samtaler; min versjon" at han blir slått av "at det var følelsen og erkjennelsen av ubehag som bidro til forandringene" (Eliassen og Seikkula (red) 2006 s.49)

Han referer der til det fysiske ubehaget vi kjenner når vi erfarer andres reaksjon på det vi sier/gjør. Han beskriver dette som noe vi kjenner på kroppen, og som får oss til å føle skam, skuffelse, fortvilelse eller ønske om å gi opp. Det får oss til å tenke at vi ikke må gjøre det samme igjen.

For Tom Andersen dreide dette seg om å se de innlagte pasientene på Åsgård psykiatriske sykehus som kom langt hjemmefra, og virket som flyktninger. Ubehaget han kjente når han så hvordan de lengtet hjem, fikk han til å ”dra ut” til distriktet der pasienten kom fra. Dette medvirket til at ubehaget med å bruke ekspertspråket i sykehus: det patologiske språket, ble forandret til daglig språk i lokalsamfunnet.

Det var også ubehaget ved å sitte bak speilet og diskutere det familien hadde snakket om som gjorde at Tom Andersen og teamet bak speilet en dag i mars 1985 plutselig snudde lyd og lys. De lot familien få ta del i refleksjonen etter samtalen.

Teori koblet til praksis

Med denne tilnærmingen beveget vi oss over til praksis. Jeg tok utgangspunkt i de teoretiske betraktningene, samtidig som jeg knyttet disse opp mot noen av de prinsippene Tom Andersen legger vekt på i reflekterende prosesser:

- At de som reflekterer snakker til hverandre, og ikke direkte til de som deltok i samtalen. Dette fordi det skal være mulig å ta til seg eller forkaste det som blir sagt uten forpliktelser.
- At det i refleksjonen er viktig å bruke de ordene som ble brukt i samtalen, nettopp for at personene som sa det skal føle seg hørt og anerkjent.
- At når vi reflekterer rundt det andre har sagt, forholder oss til deres tema, er forsiktige i valg av ord, og måten vi formulerer oss på. (Eliassen og Seikkula (red) 2006 s.44-45)

I tillegg snakket jeg litt om Maturanas ord om tre betingelser for utvikling og læring: *kjærlighet* - her kanskje i betydningen trygghet, *forstyrelse* - i betydningen ”en passe forskjell”, og *ro* - i betydningen å få tid til å stoppe opp å tenke (Fokus 2001 nr.1 s.36-49).

Jeg var opptatt av at disse tre betingelsene måtte være til stede også hos oss.

For på en mer billedlig måte å forklare hva jeg mente, beskrev jeg den 5. provins slik den irske familierapeutten Imelda McCarthy beskriver den. Dette er hentet fra den irske mytologien som forteller om de fire høvdingene i Irland som hadde store stridigheter. På tross av dette møttes de til avtalte tider i den 5:e provinsen, et imaginært sted, for samtale og dialog. De la våpen og rustning fra seg utenfor, og forsøkte å se

tingene fra et annet perspektiv. De utforsket de ideer og vurderinger hver og en hadde, og hvilke behov for forandringer de så. (Eliassen og Seikkula (red.) 2006 s.195 og Anderson 2003 s.152)

Det var nettopp det vi gjorde. Alle fikk si det de mente uten å bli avbrutt eller kommentert. Vi forestilte oss at vi la det vi sa ut på bordet, sånn at det alle mente lå ved siden av hverandre. Da alle hadde fått sagt sitt åpnet vi for refleksjon rundt det vi hadde hørt. Alle omtalte det de andre hadde sagt i positive ordelag, og forsøkte mest mulig å bruke de ordene den som sa det hadde brukt. Samtidig kom de med sine tanker om dette. Ingen diskuterte, og ingen kom med argumenter mot det andre hadde sagt. Det var en stor ro over forsamlingen, og alle fikk god tid til å tenke, og ingen ble avbrutt. Det var betydningsfullt at alle fikk høre det de andre mente, og det virket som alle nøt godt av å få være i fokus og bli lyttet til.

Dette ble en viktig start på en svært betydningsfull snuoperasjon for familiesentret. Det ble begynnelsen på at det ble skapt en helt ny følelse av samhörighet. Vi fikk en ny følelse av trygghet i gruppa, en ny respekt for eget arbeid, og engasjementet for det arbeidet som gjøres ble tydeligere. Denne følelsen av trygghet, respekt og engasjement de ansatte i mellom er den holdningen som preger våre møter med familier og enkeltpersoner i det arbeidet vi gjør.

Dette var begynnelsen på en prosess som ble etterfulgt av at vi knyttet til oss ekstern veiledning av systemisk utdannet familieterapeut, og at vi sammen med henne fortsatte dette arbeidet.

Etter min mening har en helt uventet ”tilleggseffekt” av det å innføre refleksjon rundt eget arbeid vært at vi har fått en helt spesiell ”familiesenterkultur” takket være disse grepene.

Dette kommer jeg også tilbake til i neste kapittel som er en avsluttende refleksjon der jeg trekker sammen det jeg tidligere har skrevet under de enkelte punkt, og setter dette i en sammenheng.

7. Avsluttende refleksjon

Jeg har i mitt masterarbeid tatt utgangspunkt i det de ansatte har skrevet om, på bakgrunn av en utarbeidet invitasjon (vedlegg 2), i brev til meg om sitt arbeid i familiesentret. Dette ble reflektert rundt ved hjelp av en påfølgende refleksjonsdag, og i etterkant knyttet opp mot relevant teori. En slik måte å arbeide på har gitt mulighet til å se tilbake på det arbeidet som er gjort til nå i familiesentret, og på mange måter også klargjort dagens ståsted. I tillegg har det gitt oss en mulighet til å reflektere sammen over utfordringer vi har i vårt arbeid, samt skapt noen tanker om hvor veien går videre for familiesentret.

Vi har fått til en konkretisering og en utvidet forståelse av de begrepene som lå til grunn for oppstart av familiesentre i Norge: Mestring, foreldreveiledning og lavterskeltilbud. Vi har oppdaget at et lavterskeltilbud betyr at alle kommer med seg selv. Vi ser at vi møter familiene mange ganger, og de vil snakke med oss kanskje fordi det er oss de møter først. Familiene kommer ikke fram med det de sliter med før vi er blitt kjent og har fått en relasjon, og det tar ofte tid. Først da er det mulig å nærme seg hverandre (se kap 6.2). Denne konkretiseringen er med på å bevisstgjøre oss om at det er i samtalen vi møter foreldrene, og ikke så mye ved hjelp av foreldreveiledning, i den betydning at det gjennomføres ut fra et fastsatt program.

I familiesentret har vi i andre sammenhenger snakket om hvordan få til ”den vanskelige samtalen” med foreldrene. Den samtalen der vi må si til foreldrene at dette kanskje ikke går så bra. Dette er ikke lenger et tema. Årsaken til det er at vi på en annen måte enn tidligere har tatt samtalen i bruk som vårt viktigste arbeidsredskap. Dette fremgår tydelig av både brev og refleksjonsdag. Dette har skjedd gradvis og umerkelig, og noen av de ansatte er dette mer bevisst enn andre. De ansatte er bevisst på å bygge relasjon til familien, og å skape dialog. Vi har en vei igjen å gå for å tilegne oss den filosofiske holdningen som kan bidra til et annerledes syn på hjelperollen (se kap. 6.2). Vi henger ennå fast i forestillingen om at det er vi som skal bidra med hjelp.

Det er samtidig en tredjepart med i bildet: Barnets stemme skal også høres inn i familien. Tidligere kunne vi for eksempel si ”denne familien vil ikke samarbeide” eller ”mor er ikke villig til å delta”. Det sier vi ikke lenger. Men fortsatt sier foreldrene; ”han

vil ikke sove” eller ”hun er bare helt umulig”. Vi evner fortsatt ikke helt å bidra til at foreldrene undrer seg over barnet, på samme måte som vi undrer oss i møte med dem. Kanskje er det ved å fordype oss i Harlene Andersons filosofiske betraktninger vi kan hente forståelse for hvordan vi kan bidra (Anderson 2003 og kap 6.2). Spesielt tenker jeg på de fire første punktene:

- ”Samtalepartnere: Klienten og terapeuten er begge eksperter” der klienten er ekspert på seg selv og sitt liv, og terapeuten er ekspert på prosessen mellom klient og terapeut .
- ”At skape og underbygge dialogens rum og prosess” der terapeuten har en ”multipartisk posisjon”, som betyr at terapeuten er på alles side, og tror på alle historiene i familien. Dette i motsetning til en nøytral terapeut som bestreber seg på å ikke være på noens parti.
- ”En ”måde at være på” versus et ”system for handlinger”” der det med denne filosofiske holdningen gjør det mulig for terapeuten å utvikle sin personlige stil .Og ikke minst;
- ”Hva en samarbejdsorientert terapeut ikke er” som sier noe om at terapeuten ikke er en passiv iakttaker av situasjonen.

Spesielt siste punkt er med på å bevisstgjøre oss på at barnets stemme kan bringes inn.

Dersom barnet har fått et talespråk, er det mulig å ha barnet fysisk med i samtalen. Det er mulig å fortelle historier der foreldre og barn er en del av historien, nærmest som en refleksjon over hvordan barnet har det. Både Øvereide (2001), og masterarbeidene til Kopperud (2007) og Ellingbø (2010) omhandler på ulikt vis barn som deltar i familiesamtaler.

Den største utfordringen er de minste barna, og hvordan vi kan bidra til å bringe disse barnas stemmer inn i møte med foreldrene. Det er ikke vanskelig å snakke *om* barna, det er ofte det vi gjør. Å snakke med foreldrene om barna, der barnas ønske om å bli forstått og kommunisert med kan imidlertid være utfordrende. Å bidra til at foreldre og barn knytter bånd som alltid vil være der, og som bidrar til at barna med foreldrenes hjelp får skapt seg selv blir vesentlig. Hvordan vi skal gjøre dette, har vi foreløpig få svar på, og vi må arbeide videre med dette. Dette bidrar også til å fokusere på begrepet ”mestring” – som denne studien har konkretisert, og som ligger til grunn for familiesenterarbeidet:

At foreldrene mestrer foreldrerollen, og dette i seg selv vil innbære at de bidrar til mestring hos sine barn (Gjærum, Grøholt, Sommerschild 1998 og kap. 6.1)

For å få dette til behøver vi hjelp fra familieterapifeltet. Det er svært vanskelig å utvikle denne filosofiske holdningen til hvordan vi kan møte barn og familier bare vi få ansatte i et kommunalt familiesenter. Vår forståelse og vårt fokus på familien hadde vært enklere hvis øvrige aktører i første og andrelinjetjenesten hadde dratt i samme retning. Jeg kan ikke dokumentere dette, men i samarbeidsmøter etc møter vi kritikk fra barnevernet fordi vi ikke har barnet nok i fokus. I voksenpsykiatrien møter vi kritikk fordi vi tar barnets fokus for sterkt. Bup har fokus på og samtaler med barna. For meg er det en sannhet at har én i familien det vanskelig så har hele familien det vanskelig, og har det vanskelige vart over tid har dette satt seg i samhandlingen i familien. At et familiemedlem får en diagnose kan gi en forklaring, men familien behøver ofte også hjelp til å komme ut av den måten de har kommunisert på.

Forskningsprosjektet har bidratt til at jeg undrer meg over om store deler av hjelpeapparatet sitter fast i forestillingen om det for en gang og alltid skapte selv (Anderson 2003, Bråthen 2007). Sosialkonstruksjonismen har på sin side holdt for hardt på at vi ikke har noen indre essens, men at selvet konstrueres i utvekslingen mellom mennesker (i Johnsen m.fl 2000 s.45). Dette gjør at utviklingspsykologien og familieterapifeltet ikke utvikles sammen (se kap.6.3). Dette igjen kan bidra til at hjelpeapparatet har forskjellig utgangspunkt for hvem som behøver hjelp; er det barnet, eller er det foreldrene, eller er det familien? Daniel Stern hevder:

Hvorfor har naturen lagt det sådann til rette, at spædbørn ikke taler og ikke forstår ord det første års tid av deres liv? Vores svar vil lyde, at spædbørn har alt for meget at lære om de grunnleggende processer og strukturer i det interpersonelle samspill. Især er de nødt til å lære de dynamiske flowformer som bærer den sociale adfærd. De er dessuten nødt til at lære det før sproget kommer til og forvirrer det hele.” (2010 s.123)

For å oppsummere, så viser min forskning at familiesentret har reflektert lite rundt begrepene som lå til grunn for etablering av sentret; mestring, foreldreveiledning og lavterskeltilbud. Det å reflektere nærmere over disse, og knytte de opp mot teoretiske betraktninger, tydeliggjør vårt arbeid. Refleksjonene med de ansatte og denne

tydeliggjøringen viser at familiesentret på mange måter sitter fast i trange forestillinger om ekspertrollen. Prosessen tydeliggjør også at familiesentret har utfordringer når det gjelder å bringe barnas stemme inn i samtalen med foreldrene. Undersøkelsen har vist at vi får til reflekterende prosesser, både i intern samhandling, og i samarbeidet med de som kommer til oss, samt i utvikling av arbeidet som gjøres. Dette må vi holde fast på og utvikle videre. Det at vi har arbeidet så grundig med dette har gitt oss en inntil før undersøkelsen ukjent gevinst, en familiesenterkultur (se kap. 6.4). Her har samarbeidet med ekstern veileder hatt stor betydning. Det viktigste vi gjør videre er å ha samtalen som hovedfokus, og at vi arbeider for å forstå mer av hvordan vi best mulig kan gjøre bruk av den til beste for barn og foreldre. Dersom vi gjør det er det plass til mange slags verktøy hos oss. Både ICDP, Marte meo og PMTO (se kap. 6.1) som vi har i dag er gode tiltak som skal bestå.

Dette har på alle måter vært en utviklende prosess for familiesentret. De ansatte har skrevet brev, og de har deltatt aktivt under refleksjonsdagen. Fordi jeg nå i snart to år har vært spesielt opptatt av det jeg skriver om, har de også vært med i prosessen etter dette. Neste skritt blir å presentere sluttproduktet. De ansatte må nå få anledning til å lese det jeg har skrevet. På bakgrunn av det vil vi på nytt ha en refleksjonsdag, der de kan kommentere, reflektere over og komme med korrigeringer. Dette vil i etterkant medføre en konkret utformet aksjonsplan som vi vil sette ut i livet, og som vi i etterkant vil reflektere over og komme med nye innspill, og som igjen.....

For å si noen ord til slutt om mitt ønske for vårt framtidige arbeid vil jeg igjen ty til John Shotter. Han sier at hvis du berører folk intellektuelt vil de synes det er interessant, og kanskje lese en bok om det.

”Derimot hvis du berører dem i deres væren vil du utgjøre en forskjell i livet deres, som de enten umiddelbart vil utforske nærmere, eller som de fortsetter å tenke på.” (Fokus på familien nr.3, 2007:10)

Mitt håp og ønske er at det i vårt arbeid med foreldre og barn i et kommunalt familiesenter skal være mulig å tenke slik om ”møte mellom mennesker”.

Litteratur

Andersen, T. (2005): *Reflekterende prosesser*. Danmark: Dansk psykologisk forlag.

Anderson H. (2003): *Samtale, sprog og terapi*. København: Hans Reitzels Forlag

Bagge, R. (2007): *Refleksjoner omkring begrepet "ikke-vitende posisjon"*. Fokus vol. 2

Bagge, R. (2008): *Om å innta en "ikke-vitende posisjon" i arbeid med familier*. Utdelt forelesningsnotat 09.01.08

Berg, G. (1999): *Skolekultur. Nøkkelen til skolens utvikling*. Gjøvik: Ad Notam Gyldendal

Berger, A. (2006): *Hvilke vitenskapelige og etiske utfordringer ligger i valget av aksjonsforskningsperspektivet i tilknytning til et praktisk skoleutviklingsprosjekt?*
Doktorgradspaper om temaet vitenskapsteori med etikk. Eureka Digital 8 –2006

Bjørnsrud, H. (2004): *Forskermøte med en fortellende skole*. Oslo: Universitetet i Oslo

Bjørnsrud, H. (2005): *Rom for aksjonslæring*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Bowlby, J. (1988): *A secure base. Clinical application of attachment theory*. London:Tavistock/Routledge

Bråten, S. (2007): *Dialogens spill i barnets og språkets utvikling*. Oslo: Abstrakt forlag

Christie, H.J. (2004): *Mestringsperspektivet – noen kritiske refleksjoner*. Oslo:Voksne for barn.

Corbin, J., Strauss, A.: (2008) *Basics of Qualitative Research*. California: Sage Publications

Dysthe, O. (red.) (2001): *Dialog, samspill og læring*. Oslo: Abstrakt forlag as

Eliassen H., Seikkula J. (red) (2006): *Reflekterende prosesser i praksis.*

Oslo:Universitetsforlaget

Ellingbø, K. (2010): *Det lille som skal til. Et sosialkonstruksjonistisk blikk på forebyggende arbeid i kommunen – når mor eller far er psykisk syk.* Diakonhjemmet høgskole. Masteroppgave i Familieterapi og systemisk praksis.

Esman, K., Rasmussen A., Wiese, L. (red) (2000): *Dansk i dialog.* København:

Dansklærerforeningen

Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) (2005)

Frøyland, L. (2005): *Systemisk familieterapi og PMT – hvordan gi råd og oppskrifter med en spørrende holdning.* Fokus vol. 2

Fuglseth, K. og Skogen, K. (2006): *Masteroppgaven i pedagogikk og spesialpedagogikk.* Oslo: Cappelen Akademiske Forlag

Garnezy, N. (1985): *Stress-resistant children: The search for protective factors.*

Oxford: Pergamon Press

Gergen, K. og M. (2006): *Social konstruksjon ind i samtalen.* Århus: Dansk psykologisk forlag

Gergen, K. (2005): *Virkeligheter og relationer.* Viborg: Dansk psykologisk forlag

Gjærum, Grøholt og Sommerschild (red.) (1998): *Mestring som mulighet.* Oslo: Tano

Haugland, R., Rønning, J. & Lenschow, K. (2006): *Evaluering av forsøk med familiesenter i Norge.* Tromsø: Regionsenter for barn og unges psykiske helse, region Nord. Universitet i Tromsø

- Holmer, M.A. m fl (2003): *Familjehuset – et samhällsarbete med utsatta barnfamiljer*. Tullinge: FoU-Södertörn Skriftserie nr 30/03
- Hundeide, K. (1996): *Ledet samspill*. Nesbru: Vett & Viten AS
- Hårtveit, H. og Jensen, P. (2004): *Familien – pluss én*. Oslo: Universitetsforlaget
- Johnsen, A., Sundet R., Torsteinson. V. (2000): *Samspill og selvopplevelse*. Oslo: Tano Aschehoug
- Killèn, K. (1994): *Sveket: Omsorgssvikt er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget
- Killèn, K. (2000): *Barndommen varer i generasjoner*. Oslo: Kommuneforlaget
- Kopperud, E. (2007): *Barn på familiekontor...? Om familieterapeuters håndtering av barneperspektivet når foreldre ber om hjelp etter samlivsbrudd*. Diakonhjemmet høgskole. Masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis.
- Kvale, S. (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Langdridge, D. (2006): *Psykologisk forskningsmetode*. Trondheim: Tapir forlag
- Lewin, K. (1948): *Re-solving Social Conflicts*. New York: Harper & Row
- Lund-Jacobsen, D. og Wermer, A.(2001): *Invitation til nysgjerrighet*. Fokus vol.1
- Mattsson, Å.L. (2009): *Socialt förebyggande arbete – med familjecentralen som arena*. Tullinge: FoU-Södertörn
- McNiff, J. & Whitehead, J. (2002): *Action Research Principles and Practice*. London & New York: Routledge Farmer
- McNiff, J., Lomax, P. & Whitehead, J. (1996): *You and Your Action Research Project*. London: Routledge

Norvoll, R., Anderson, H., Ådnes M., Osborg, S. (2006): *Kommunale tjenester for barn, unge og familier: samordningsmodeller og lavterskeltilbud rettet mot de med psykiske problemer*. Trondheim: Sintef Helse

Nøtnæs, T. (2001): *Innføring i bruk av fokusgrupper*. Oslo: Seksjon for statistiske metoder og standarder

Postholm, M. (2005): *Kvalitativ metode*. Oslo: Universitetsforlaget

Postholm, M. (2007): *"Forsk med!" Lærere og forskere i læringsarbeid*. Oslo: N.W. Damm & Søn A/S

Roug, P. (2002): *Marte meo i praksis: Bedre samspill av egen kraft*. København: Gyldendal

Rutter, M. (1979): *Protective factors in response to childrens response to stress and disadvantage*. Hanover: University press of New England

Schmuck, R.A (2006): *Practical Action Research for Change*. Thousand Oaks, California: Corwin Press

Shotter, J. (1993): *Conversational Realities, Constructing Life through Language*. London: Sage

Shotter, J. (2009 a): *Listening in a way that recognizes/realizes the world of "the other"*. International Journal of listening. Volume 23, Issue 1, s. 21 – 43

Shotter, J. (2009 b): *Moments of Common Reference in Dialogic Communication: A Basis for Unconfused Collaboration in Unique Contexts*. International Journal of Collaborative Practices 1, s. 31 – 39

Stern, D. (2003): *Spebarnets interpersonlige verden*. Oslo: Gyldendal

Stern, D. (2007): *Her og nå. Øyeblikkets betydning i psykoterapi og hverdagsliv*. Oslo: Abstrakt forlag

Stern, D. (2010): *Vitalitetsformer*. København: Hans Reitzels Forlag

Strauss, A., Corbin, J. (1998): *Basics of Qualitative Research*. California: Sage Publications

Thagaard, T. (2006): *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget

Tiller, T. (1999): *Aksjonslæring*. Kristiansand: Fagbokforlaget

Tiller, T. (red.) (2004). *Aksjonsforskning i skole og utdanning*. Kristiansand: Fagbokforlaget

Vedeler, A.H. (2007): *Den bekymrede vandringsmannen*. Fokus vol.3

Vedeler, A.H. (2007): *Der bordet ikke fanger*. Utdelt forelesningsnotat, 30.08.07

Vedeler, G.H. (2007): *Milanotradisjonen*. Utdelt forelesningsnotat. Oslo: Diakonhjemmets høgskole. 24.04.07

Watzlawick, P. (1967): *Pragmatics of Human Communication*. New York: Norton & Company

Ølgaard, B. (2004): *Kommunikation og økomentale systemer*. København: Akademisk Forlag

Øvreeide, H. (1995) *Samtaler med barn*. Oslo: Høgskoleforlaget AS

Øvreeide, H. (2001): *Barnet som familierapeutisk bruker*. Fokus vol. 1

Offentlige publikasjoner

Helsedepartementet (1998): *Strategidokument "Helse i det 21. århundre"*.

Helsedepartementet (2003): *...sammen om psykisk helse...Regjeringens strategiplan for barn og unges psykiske helse*

NOU 2000: 12 *Barnevernet i Norge*

NOU 2000: 22 *Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune*

Rana kommune (1998): *Plan for kommunale tjenester for personer med psykiske lidelser.*

Rana kommune (2002): *Plan for forebyggende psykososialt arbeid for barn, unge og deres familier i Rana kommune.*

Rana kommune (2006): *Videreføring av plan for forebyggende psykososialt arbeid for barn, unge og deres familier i Rana kommune*

Sosial- og helsedepartementet (1999): *Opptrappingsplan for psykisk helse 1999-2006*

St.meld nr.25 (1996-97): *Åpenhet og helhet. Om psykiske lidelser og tjenestetilbud*

St.meld nr.39 (2001-2002): *Oppvekst- og levkår for barn og ungdom i Norge*

St.meld nr.40 (2001-2002): *Om barne- og ungdomsvernet*

St.meld.nr.16 (2002-2003): *Resept for et sunnere Norge*

St.prp.nr.63 (1997-98): *Opptrappingsplanen for psykisk helse*

Q-5/95 av 30.03.95 : *Foreldreveiledning.* Barne- og familiedepartementet og Sosial- og helsedepartementet

Q-0930/96: *Program for foreldreveiledning*. Barne- og familiedepartementet og Sosial- og helsedepartementet

Nettsted

www.psykiskhelseiskolen.no

Vedlegg 1

SAMTYKKE ERKLÆRING

For deltakelse i undersøkelsen:
Tverrfaglig arbeid på familiesenteret:

Navn på ansvarlig
for undersøkelsen: Berit Nonskar
Tlf.: 41626536
E-post: berit.nonskar@rana.kommune.no

Jeg, _____ samtykker til følgende punkter:

1. Jeg samtykker til å være deltaker i denne undersøkelsen.
2. Jeg kan trekke meg fra deltakelse når jeg måtte ønske, uten begrunnelse, og uten at det får konsekvenser juridisk eller på annen måte.
3. Jeg har lest invitasjon til å skrive brev til prosjektansvarlig, datert 12. oktober 2009, og er kjent med formålet med dette.
4. Jeg godkjenner at refleksjon i fokusgruppe vil bli tatt opp på bånd og transkribert, og at dette båndet vil bli makulert etter at undersøkelsen er ferdigstilt. Jeg samtykker til bruk av sitat og eksempler fra mitt bidrag (brevet og fokusgruppe) i ferdigstillelsen av avhandlingen og publisering av resultater.
5. Mitt bidrag vil bli anonymisert og min identitet vil ikke bli gjort kjent i den ferdigstilte undersøkelsen og rapportering/fremlegg av resultater.

Navn på deltaker	Dato
------------------	------

Berit Nonskar ansvarlig	Dato
----------------------------	------

Vedlegg 2

Til Familiesentrets ansatte

Kjære .....

Dette er en invitasjon til et samarbeid.

Jeg ønsker å bruke de to neste årene, i forbindelse med at jeg går på masterutdanningen på Diakonhjemmets høyskole, til å utvikle vår forståelse av hva som kan være et godt faglig arbeid her på Familiesenteret.

Jeg har noen tanker om det arbeidet vi i dag gjør på familiesentret, og noen ideer om hva som kan være dilemmaer og utfordringer.

I min prosjektplan skriver jeg:

”På bakgrunn av de erfaringene jeg har gjort gjennom arbeid og utdanning, vil denne masteroppgaven være en mulighet til å få utvidet faggruppens forståelse for familiearbeid.

Det vil også være en mulighet til å ”forske innenfra” for å få belyst hva vi gjør i dag, (og på hvilken måte vi kan gå videre i vårt arbeid på en best mulig måte for de familiene, og de barna vi møter.)

Samtidig er det slik at vi hos oss ønsker å styrke vårt utviklingsarbeid ved hjelp av forskning. Vi er på mange måter ute etter hjelp til å gå i riktig retning. Slik jeg ser det, er det de som arbeider i familiesentret i møte med familiene som best vet veien, under forutsetning av at de blir ledet av kunnskap og refleksjon til å finne den.”

Jeg ser det som Familiesenterets oppgave å gi et tilbud til foreldre som trenger støtte for å være gode foreldre for barna sine. Vi jobber på oppdrag fra foreldrene; ”Foreldrene er barnas mulighet” som vi skriver i vår informasjonsbrosjyre.

Det kan være mange utfordringer knyttet til dette. Sentrale utfordringer jeg ønsker å sette søkelys på i denne undersøkelsen er:

- Familiesenterets mål om å hjelpe barna gjennom foreldrene.
- Utvikling av forståelse og handling gjennom dialog. Å invitere til samarbeid gjennom dialog med foreldrene. Å møte foreldrene på en slik måte at de føler seg hørt, forstått og ivaretatt.
- Det og ikke miste barnet av synet.
- Å finne praktiske og bærekraftige måter å få til dette på.

Jeg vil gjerne invitere deg til å skrive om hva du tenker om ditt/vårt arbeid ut fra disse sentrale utfordringene, og du kan:

1. Skrive om 3-4 eksempler av betydningsfulle (med hensyn til de nevnte utfordringene) møter med familier. Disse bør helst være møter hvor både problematiske og positive løsningsfremmende hendelser fremkom, og bidro til at møtet ble spesielt betydningsfullt.
2. 1-2 ”suksess” historier som belyser suksess med hensyn til de overnevnte utfordringer.
3. Andre refleksjoner rundt temaet arbeid på familiesenteret generelt; kritiske refleksjoner, spørsmål du sitter inne med, andre temaer du anser som relevant med hensyn til forståelse av arbeidet på familiesenteret.

Det er viktig for meg å understreke at det jeg ønsker meg er den enkeltes tanker om arbeidet her, men at dere har med dere utfordringene som er nevnt.

Jeg er ikke opptatt av faglig kompetanse, og dette er for all del ingen eksaminasjon. Jeg er mye mer opptatt av tankespinn og refleksjoner rundt eget arbeid og hva dere er opptatt av. Hvilke tanker tenker nettopp du om det arbeidet du gjør, hvilke erfaringer har du gjort deg? Kom gjerne som sagt med egne erfaringer/historier og beskrivelser.

I og med at det er spesielt viktig at dette blir en meningsfylt oppgave for deg, oppfordrer jeg deg til å ta kontakt med meg for videre drøfting av oppgaven. Det gjelder både hensikten med forskningsprosjektet og andre spørsmål du har, både før og underveis i brevskrivningen. Anonymitet er viktig for at dere skal føle dere mest mulig frigjort fra de forskjellige fag- og stillingsbaserte ”båsene” vi plasseres i. Det er allikevel viktig å kunne diskutere og oppklare ting underveis slik at du føler deg komfortabel med oppgaven.

Det jeg ønsker er at dere skriver et brev til meg på 5 til 10 sider. Det er viktig at det er anonymt, så det må være skrevet på pc, og dere legger det bare i posthylla mi innen **4. januar, 2010.**

På forhånd takk.

Mo i Rana, 12. oktober 2009

Vennlig hilsen Berit